

Δήμητρα Αθαλαζατζή • Δέσποινα Καλογεράκη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΝΕΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ 7

▼ 1η ΕΝΟΤΗΤΑ Η Ελλάδα στον κόσμο 9

- Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου 9
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών 59
- Συμπληρωματικές ασκήσεις 77
- Κριτήριο αξιολόγησης 87

▼ 2η ΕΝΟΤΗΤΑ Γλώσσα – Γλώσσες και πολιτισμοί του κόσμου ...89

- Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου 89
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών 128
- Συμπληρωματικές ασκήσεις 146
- Κριτήριο αξιολόγησης 159

▼ 3η ΕΝΟΤΗΤΑ Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι διαφορετικοί...161

- Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου 161
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών 210
- Συμπληρωματικές ασκήσεις 220
- Κριτήριο αξιολόγησης 231

▼ 4η ΕΝΟΤΗΤΑ Ενωμένη Ευρώπη και Ευρωπαίοι πολίτες.....233

- Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου 233
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών 274
- Συμπληρωματικές ασκήσεις 288
- Κριτήριο αξιολόγησης 299

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

▼ 5η ΕΝΟΤΗΤΑ Ειρήνη – Πόλεμος	301
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	301
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	351
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	364
• Κριτήριο αξιολόγησης	374
▼ 6η ΕΝΟΤΗΤΑ Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση οικουμενικών αξιών	376
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	376
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	413
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	423
• Κριτήριο αξιολόγησης	436
▼ 7η ΕΝΟΤΗΤΑ Τέχνη: Μία γλώσσα για όλους σε όλες τις εποχές	438
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	438
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	474
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	484
• Κριτήριο αξιολόγησης	492
▼ 8η ΕΝΟΤΗΤΑ Μπροστά στο μέλλον	494
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	494
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών	532
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	542
• Κριτήριο αξιολόγησης	553
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
• Απαντήσεις στις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης	557

A. Εισαγωγικά κείμενα

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ [ΣΕΛ. 10]

- **Θέμα:** Αναφέρονται και τα τέσσερα στην Ελλάδα. Τα δύο πρώτα έχουν στοιχεία από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τη σύγχρονη Ελλάδα και τα επόμενα αφορούν μόνο τη σύγχρονη εποχή.
- **Άποψη για την Ελλάδα:** Τα δύο πρώτα εκθειάζουν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και την ελληνική φυσική ομορφιά. Το τρίτο παρουσιάζει το νέο κοινωνικό φαινόμενο της συνύπαρξης διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων, το οποίο απασχολεί τη σύγχρονη Ελλάδα, καθώς και τις συνέπειές του. Το τελευταίο σκίτσο σχολιάζει και καυτηριάζει την τουριστική εκμετάλλευση, μια αρνητική πλευρά της σημερινής Ελλάδας.
- **Ύφος:** Στο πρώτο και το τρίτο κείμενο, το ύφος είναι σοβαρό, τυπικό και απρόσωπο, καθώς παρουσιάζονται πληροφορίες, οι οποίες στηρίζονται σε λογικά επιχειρήματα και, σε κάποιες περιπτώσεις, προτείνονται στάσεις και πρακτικές. Στο δεύτερο κείμενο, το ύφος είναι προσωπικό, ζωνρό και εύθυμο, αφού εκφράζονται συναισθήματα και περιγράφονται οι εντυπώσεις του ποιητή. Στο τέταρτο δεν υπάρχει κείμενο εκτός από τους αριθμούς των τιμών, την αγγλική λέξη ROOMS και το GR€€€€ (αυτή και μόνη η λέξη κάνει το ύφος καυστικό και περιπαικτικό).
- **Κειμενικό είδος:** Το καθένα από τα κείμενα ανήκει σε διαφορετικό κειμενικό είδος. Το πρώτο είναι ιστορικό κείμενο, το δεύτερο είναι ποίημα, το

τρίτο είναι άρθρο εφημερίδας και το τελευταίο είναι σκίτσο, στο οποίο ο δημιουργός εκφράζεται μέσα από την εικόνα.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Η συνεισφορά των Ελλήνων]

Η Ελλάδα, σύμφωνα με τον συγγραφέα, προσέφερε σε πολλούς τομείς του παγκόσμιου πολιτισμού με την ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων της. Τα λημπρά της έργα στην αρχιτεκτονική, τη γλυπτική και τη ζωγραφική φανερώνουν τη λεπτή και γεμάτη ομορφιά τέχνη των Ελλήνων. Επίσης, τα μεγάλα πνευματικά έργα της ποίησης, του δράματος, της φιλοσοφίας δείχνουν το μεγαλείο της. Μεγάλη πρόοδο έδειξαν ακόμα οι Έλληνες και στην επιστήμη (διαπιστώσεις, ανακαλύψεις, επιστημονικές θεωρίες), κυρίως στα μαθηματικά, την αστρονομία και την ιατρική. Οι ανακαλύψεις τους είχαν ανυπολόγιστη αξία για την ανθρωπότητα και αποτελούν τα θεμέλια στα οποία στηρίζεται σήμερα ολόκληρη η ανθρώπινη σκέψη και ολόκληρο το πολιτιστικό οικοδόμημα του δυτικού πολιτισμού.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Η Alfa Romeo]

- Στο κείμενο υπάρχουν πολλές όψεις της ελληνικής πραγματικότητας. Ο Παρθενώνας με τις κολόνες του στην Ακρόπολη της Αθήνας, ένα ωραίο σπορ αυτοκίνητο ALFA ROMEO που τρέχει με ιλιγγιώδη ταχύτητα, οι ελαιώνες στην ελληνική ύπαιθρο και η εναλλαγή στεριάς και θάλασσας.
- Στα παλιά στοιχεία ανήκει ο Παρθενώνας, αρχαίος ναός του 5ου π.Χ. αιώνα, στα σύγχρονα το σπορ αυτοκίνητο ALFA ROMEO, και στα διαχρονικά οι ελαιώνες και η εναλλαγή στεριάς και θάλασσας, χαρακτηριστικό του ελληνικού τοπίου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 [Η ελληνική κοινωνία αλληλάζει]

- Τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα έγινε χώρα υποδοχής μαζικού ρεύματος μεταναστών, λόγω των ραγδαίων πολιτικών εξελίξεων στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια. Έτσι, διαταράχτηκε η εικόνα της αρμονικής εθνικής ομοιογένειας και τώρα πλέον επικρατεί η συνύπαρξη διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων.

- Στο σχολείο, στις σύγχρονες συνθήκες, οι μαθητές μαθαίνουν:
  - ◆ να διακρίνουν τα κοινά στοιχεία που έχουν μεταξύ τους διαφορετικές φαινομενικά κουλτούρες,
  - ◆ να εκτιμούν την αξία άλλων πολιτισμών εκτός από τον δικό τους,
  - ◆ να αναγνωρίζουν την ετερογένεια ως βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4 [GREECE]

- Το σκίτσο προβάλλει τη σύγχρονη Ελλάδα της τουριστικής εκμετάλλευσης στα νησιά και τις παραλίες.
- Νομίζουμε ότι ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στη σύγχρονη πραγματικότητα, γιατί σε μέρη με μεγάλη τουριστική κίνηση οι παραλίες γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από επιχειρηματίες, οι οποίοι προσφέρουν κάποιες παροχές έναντι αδρής αμοιβής, ακόμα και για πράγματα που θεωρούνται κοινό αγαθό και αποτελούν μέρος του φυσικού περιβάλλοντος.
- Το σκίτσο προκαλεί γέλιο, γιατί διακωμωδεί υπερβολικά την εκμετάλλευση των τουριστών στα τουριστικά μέρη. Ο σκιτσογράφος έχει βάλει καρτελάκια με τιμές σε όλα τα αντικείμενα που βλέπουμε, ακόμα και στον ήλιο, στο σύννεφο, στη θάλασσα, στο καβούρι που περπατά. Στο κέντρο του σκίτσου υπάρχει η λέξη Ελλάδα γραμμένη στα αγγλικά, αλλά με τα σύμβολα του ευρώ στη θέση του γράμματος E (αντί GREECE, GR€€C€).
- Εκτός από γέλιο, το σκίτσο προκαλεί αγανάκτηση και έντονη διάθεση διαμαρτυρίας σε μας τους Έλληνες, γιατί ό,τι πλήττει τους ξένους τουρίστες ισχύει και για τον εγχώριο τουρισμό. Είναι παράλογο και αξιοκατάκριτο να μην μπορούμε να απολαύσουμε τις ομορφιές τις Ελλάδας, χωρίς να πέφτουμε θύματα κάποιων επιτηδείων. Επιπλέον, αυτή η στάση απέναντι στους ξένους δυσφημεί την Ελλάδα και τους Έλληνες παγκοσμίως.

B. Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση των προτάσεων

B1. Οι διάφοροι **τρόποι σύνδεσης** των προτάσεων

ΘΕΩΡΙΑ

Οι τρόποι σύνδεσης των προτάσεων

1. Η **παράταξη** συνδέει κατά σειρά δύο ή περισσότερες ισότιμες προτάσεις χωρίς να υπάρχει λογική σχέση εξάρτησης μεταξύ τους. Μπορεί να είναι δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες προτάσεις, π.χ. *Ούτε διάβαζε / ούτε έγραφε* ή δύο ή περισσότερες εξαρτημένες, οι οποίες προσδιορίζουν την ίδια κύρια πρόταση, π.χ. *Πρέπει / να δουλέψεις / και να κερδίσεις χρήματα.*

Σύνδεσμοι που συνδέουν παρατακτικά

Συμπληκτικοί	και, ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ
Αντιθετικοί	μα, αλλιά, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, αν και, μολιhonότι, μόνο (που)
Διαχωριστικοί	ή, είτε
Συμπερασματικοί	λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, οπότε
Επεξηγηματικός	δηλαδή

Παραδείγματα

Αυτά είπε και έφυγε.

*Ήθελε να πάει εκδρομή, **αλλιά** ο καιρός τον εμπόδισε.*

Γράψε μου ή τηλεφώνησέ μου.

*Αποδείχτηκε ο καλύτερος. Πήρε **λοιπόν** το μετάλλιο.*

- Ο σύνδεσμος **και** έχει πολλή σημασία. Χρησιμοποιείται επίσης μερικές φορές και ως υποτακτικός σύνδεσμος, π.χ. *Πήγαινε **και** φέρε μου το βιβλίο (Πήγαινε **να** μου φέρεις το βιβλίο).*
- Κάποιοι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν κανονικά μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους, π.χ. *Στενοχωρήθηκε. **Ωστόσο** δεν είπε τίποτα.*

- Κάποιοι αντιθετικοί και κάποιοι συμπερασματικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται και ως υποτακτικοί (ενώ, αν και, μοιλονότι, ώστε). Σε αυτή την περίπτωση προηγείται ένα κόμμα, ενώ όταν λειτουργούν ως παρατακτικοί προηγείται τελεία ή άνω τελεία, π.χ. *Ἦρθες τελικά. Ὡστε το αποφάσιες*: παρατακτική σύνδεση περιόδων, *Μιλούσε τόσο σιγά, ώστε δεν τον άκουγε κανένας.*: υποτακτική σύνδεση προτάσεων.
- Στη σύνδεση με **συμπληκτικούς** και **διαχωριστικούς** συνδέσμους **δε βάζουμε κόμμα**, π.χ. *Δεν ξέρω αν θα διαβάσω ή θα παίξω.*
- Χωρίζονται με **κόμμα** προτάσεις που συνδέονται με **αντιθετικούς** συνδέσμους, π.χ. *Προσπάθησε να τον πείσει, αλλή εκείνος δεν άκουγε κανέναν.*

Το κόμμα πριν από το και

Κόμμα πριν από το και μπαίνει:

- α. όταν ανάμεσα στις προτάσεις που συνδέονται παρεμβάλλεται μια δευτερεύουσα πρόταση, π.χ. *Ταξίδεψα στο Παρίσι, για να δω τον αδελφό μου, και μετά πήγα με το τρένο στο Λονδίνο.*
  - β. όταν διευκολύνει την ανάγνωση ή την κατανόηση του κειμένου, π.χ. *Προσπάθησε πολύ, και λίγο τον ενδιέφερε τι θα πουν οι άλλοι.*
2. Η **υπόταξη** συνδέει προτάσεις που δεν είναι ισότιμες. Η δευτερεύουσα πρόταση δεν εκφράζει ένα αυτόνομο και αυτοτελές νόημα, αλλή εξαρτάται από την κύρια πρόταση, π.χ. *Φαίνεται / ότι θα χιονίσει* ή από άλλη δευτερεύουσα, π.χ. *Ξέρω / πόσο ενδιαφέρεσαι / να πετύχεις στις εξετάσεις*, της οποίας αποτελεί συμπλήρωμα ή συνδέεται μαζί της με κάποια εσωτερική λογική σχέση (χρόνο, σκοπό, αιτία κτλ.).

Σύνδεσμοι που συνδέουν υποτακτικά

Ειδικοί	ότι, πως, που
Χρονικοί	όταν, ενώ, αφού, καθώς, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου κ.ά.
Αιτιολογικοί	γιατί, επειδή, αφού
Υποθετικοί	αν, εάν, άμα
Τελικοί	να, για να
Αποτελεσματικοί	ώστε, που
Εναντιωματικοί / παραχωρητικοί	αν και, ενώ, μοιλονότι
Ενδοιαστικοί	μη(ν), μήπως
Συγκριτικός	παρά
Βουλητικός	να

Δευτερεύουσες προτάσεις εισάγουν επίσης:

- οι ερωτηματικές αντωνυμίες και τα ερωτηματικά επιρρήματα
- οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα
- κάποιες συνδεσμικές εκφράσεις, π.χ. *την ώρα που, όσο καιρό* κτλ.

3. Το ασύνδετο σχήμα δεν αποτελεί τρόπο σύνδεσης, αλλά είναι ο πρώτος τρόπος συνειρμού των προτάσεων στη νεοελληνική γλώσσα. Χρησιμοποιείται όταν πρόκειται να παρουσιαστούν πολλή νοήματα σε ένα σύνολο ή επιδιώκεται κίνηση και ζωηρότητα στο ύφος, αποκαλύπτοντας έντονο πάθος και ψυχική αναστάτωση, π.χ. *Παίζουν, / φωνάζουν, / κάνουν φασαρία όλη την ώρα.*

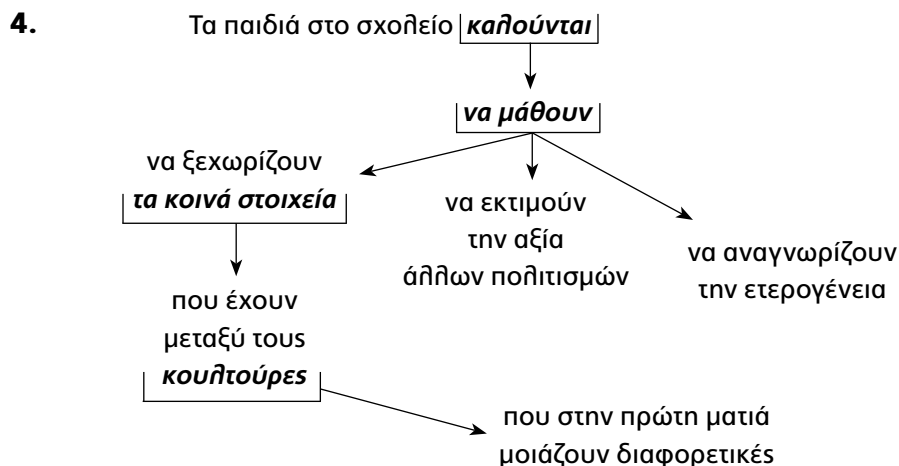
Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου**Ακούω και μιλώ [σελ. 12]**

1. Ο χωρισμός της παραγράφου σε προτάσεις γίνεται ως εξής:

Η πραγματική ιστορία της Ελλάδας δεν είναι ούτε τα πολιτικά της ούτε οι πόλεμοι. / Είναι ο πολιτισμός της. / Είναι τα λαμπρά έργα της στην τέχνη, την αρχιτεκτονική, την ποίηση, το δράμα, τη φιλοσοφία και την επιστήμη. / Οι Έλληνες ήταν μεγάλοι στοχαστές, μεγάλοι δημιουργοί, εραστές της ομορφιάς και των έργων του πνεύματος. / Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνι-

κών ναών και τα αγάλματά τους, / θα δείτε και μόνοι σας / πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων.

2.
  - ◆ Οι τέσσερις πρώτες προτάσεις της παραγράφου είναι κύριες και παρατίθενται η μία μετά την άλλη χωρίς καμιά συνδετική λέξη να τις συνδέει. Χωρίζονται μεταξύ τους με τελείες.
  - ◆ Οι τρεις τελευταίες προτάσεις βρίσκονται στην ίδια περίοδο λόγου και είναι διαφορετικές. Η πρώτη είναι δευτερεύουσα (εισάγεται με το *εάν*), η δεύτερη κύρια και η τρίτη δευτερεύουσα (εισάγεται με το *πόσο*).
  - ◆ Οι πρώτες παρατίθενται η μία δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεση, χωρισμένες με τελείες, ενώ οι δεύτερες συνδέονται πιο περίπλοκα με έναν (υποθετικό) σύνδεσμο και μια (ερωτηματική) αντωνυμία (υποτακτική σύνδεση).
3.
  - α. *Θαύμασα τον Παρθενώνα / και στην κάθε του κοιλώνα βρήκα τον χρυσό κανόνα:* Οι προτάσεις συνδέονται με το και.
  - β. *Όμως σήμερα το λέω / βρίσκω το καλό κι ωραίο σε μια σπορ ALFA ROMEO:* Η λέξη που θα ταίριαζε να συνδέσει τις προτάσεις είναι το ότι: *Όμως σήμερα το λέω / ότι βρίσκω το καλό κι ωραίο σε μια σπορ ALFA ROMEO.*

5. Στις παραπάνω ασκήσεις οι προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους με πιο πολύπλοκο τρόπο, δηλαδή με **υποτακτική σύνδεση**, είναι:
  - ◆ οι τρεις τελευταίες προτάσεις της πρώτης παραγράφου του κειμένου 1 (*Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους, /*

θα δείτε και μόνοι σας / πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων).

- ♦ οι δύο προτάσεις στο κείμενο 2 (*Όμως σήμερα το λέω / ότι βρίσκω το καλό κι ωραίο σε μια σπορ ALFA ROMEO*).
- ♦ οι πέντε πρώτες προτάσεις της τελευταίας παραγράφου του κειμένου 3 (*Τα παιδιά στο σχολείο καλούνται / να μάθουν / να ξεχωρίζουν τα κοινά στοιχεία / που έχουν μεταξύ τους κουλτούρες / που στην πρώτη ματιά μοιάζουν διαφορετικές*). Οι υπόλοιπες παρατίθενται χωρίς συνδετικές λέξεις.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 12]

Περιγραφή του σκίτσου με απλό τρόπο

Το σκίτσο παρουσιάζει μια ελληνική παραλία. Μπροστά στη θάλασσα είναι τοποθετημένο ένα τραπέζι με μια ομπρέλα και πολυθρόνες. Πάνω στο τραπέζι βλέπουμε φαγητά και ποτά. Δίπλα, στην άμμο, υπάρχει μια ταμπέλα για ενοικιαζόμενα δωμάτια, ένα κουβαδάκι και ένας κάβουρας. Όλα τα παραπάνω έχουν καρτελάκια με τιμές για να χρησιμοποιηθούν από τους τουρίστες. Το ίδιο συμβαίνει και με τα φυσικά στοιχεία, τη θάλασσα, τον ήλιο, το σύννεφο. Με αυτό τον τρόπο το σκίτσο δείχνει την εμπορευματοποίηση της φυσικής ομορφιάς.

Περιγραφή του σκίτσου με περίπλοκες συνδέσεις προτάσεων

Το σκίτσο παρουσιάζει μια παραλία όπως αυτές που συναντά κανείς πολύ συχνά στα ελληνικά νησιά. Όλα όσα φαίνονται στην εικόνα απευθύνονται στους τουρίστες, ενώ αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από επιχειρηματίες. Για παράδειγμα, το τραπέζι το οποίο πάνω του έχει φαγητά και ποτά, η ομπρέλα και οι πολυθρόνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο από όποιον καταβάλλει το συγκεκριμένο αντίτιμο, το οποίο αναγράφεται πάντα σε ένα καρτελάκι. Ακόμα και το θαλάσσιο μπάγιο ή η ηλιοθεραπεία πρέπει να πληρώνονται. Την αισχροκέρδεια αυτή καταγγέλλει και ο τρόπος γραφής της λέξης Ελλάδα στα αγγλικά με το σύμβολο του ευρώ GR€€€, η οποία βρίσκεται στο πάνω μέρος του σκίτσου.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 14]

1. ● Μεγαλύτερη διανοητική προσπάθεια για να κατανοηθούν χρειάζονται τα κείμενα 5 και 7.
  - Μικρότερη διανοητική προσπάθεια για να κατανοηθεί χρειάζεται το κείμενο 6.
  - Το δυσκολότερο κείμενο είναι το 7 και το ευκολότερο είναι το 6.

2. ▶ Οι λέξεις που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς
  - ▶ Η οπτική μορφή
  - ▶ Το θέμα του κάθε κειμένου
  - ▶ Το είδος του κειμένου
  - ▶ Το μήκος των περιόδων
  - ▶ Το μέγεθος του κειμένου
  - ▶ Ο τρόπος της οργάνωσης του κάθε κειμένου

3. ● Όλοι οι παραπάνω παράγοντες είναι σημαντικοί για την κατανόηση κάθε κειμένου. Αναλυτικότερα:
  - ◆ Το **λεξιλόγιο** που χρησιμοποιείται σε κάθε κείμενο επηρεάζει την κατανόησή του, ειδικά όταν πρόκειται για ειδικό λεξιλόγιο κάποιας επιστήμης. Αυτό επισημαίνεται στο κείμενο 5 το οποίο περιέχει «δύσκολες» λέξεις-όρους που ανήκουν στο ειδικό λεξιλόγιο ιστορικού κειμένου (*κοινωνικές και πνευματικές δομές, ο ρόλος του ελληνισμού, αρχαίες αποικίες, νεότερες παροικίες, επεκτατική πολιτική, πολιτικών σχηματισμών του ελληνισμού, οριακός χαρακτήρας, ελληνικής παράδοσης*).
  - ◆ Ο **μακροπερίοδος λόγος** παρουσιάζει αρκετή δυσκολία, γιατί περιέχει και παρατακτική και υποτακτική σύνταξη που κάνουν το κείμενο περίπλοκο. Αυτό παρατηρείται και στο κείμενο 5 (*Ο ελληνικός χώρος... στεγανά κλειστοί. / Γιατί, όχι μόνο οι Έλληνες... τον ελληνικό χώρο.*) και ειδικότερα στο 7, το οποίο αποτελείται από τρεις μόνο περιόδους (*Είναι συχνά δύσκολο... τις δύσκολες υποχρεώσεις της καθημερινότητάς τους. / Μία εξήγηση είναι... απ' ό,τι οι περισσότερες θρησκείες. / Άλλωστε με τις πολυάριθμες γιορτές της... από τις παραδοσιακές λιχουδιές*).

- ♦ Ο **τρόπος οργάνωσης** κάθε κειμένου μάς δυσκολεύει, επίσης, στην κατανόσή του. Το κείμενο 7 παρουσιάζει τέτοιου είδους δυσκολία (Η πρώτη περίοδος του κειμένου, κατά σειρά, αναφέρεται στον *Αγγλοσάξονα ταξιδευτή, στη χώρα, στην παράδοση, ξανά στη χώρα και τελειώνει με τους Έλληνες*).
- ♦ Η **οπτική μορφή** επηρεάζει σημαντικά την κατανόηση του κειμένου. Το κείμενο 6 γίνεται ευκολότερο στην κατανόηση χάρη στις υπογραμμίσεις, τις κουκκίδες, τη διαφορετική γραμματοσειρά, την παράθεση χαρτών για τη διευκόλυνση του αναγνώστη.
- ♦ Το **είδος** του κειμένου παίζει ρόλο στην κατανόσή του. Έτσι ένα κείμενο επιστημονικό (όπως το ιστορικό κείμενο 5) είναι δυσκολότερο, όταν απευθύνεται σε ευρύ κοινό. Γι' αυτό τον λόγο το κείμενο 6, το οποίο είναι επιστημονικό αλλά απευθύνεται σε δεκαετήχρονους μαθητές, έχει προσαρμοστεί ώστε να είναι πιο απλό στη μορφή του.
- ♦ Το **θέμα** του κειμένου, ανάλογα με το πόσο γνωστό και προσιτό είναι στους αποδέκτες του, παίζει ρόλο στην κατανόσή του. Επίσης, η **έκταση** έχει μεγάλη σημασία για την πρόσληψη του περιεχομένου του· έτσι, ένα μεγάλο κείμενο είναι δυσκολότερο από ένα μικρότερο. Στην περίπτωση των κειμένων 5, 6 και 7 δε συναντάμε δύσκολο θέμα ούτε μεγάλο σε έκταση κείμενο.

Ακούω και μιλώ [σελ. 15]

1. α. Στις ομάδες **A** και **B** οι σχέσεις ανάμεσα στις προτάσεις είναι πιο απλές, αφού οι προτάσεις αυτές είναι ισοδύναμες μεταξύ τους, ενώ στην ομάδα **Γ** είναι σύνθετες, γιατί καθεμία πρόταση εξαρτάται από άλλη, οπότε η σύνταξη γίνεται πιο περίπλοκη.
- β. Ειδικές λέξεις για τη σύνδεση των προτάσεων χρησιμοποιούνται: στην ομάδα **B**: *και, όχι μόνο, αλλά και* στην ομάδα **Γ**: *εάν, πόσο, που, να, πώς* στην ομάδα **A** δε χρησιμοποιούνται ειδικές λέξεις. Οι προτάσεις χωρίζονται με κόμματα.

2. Οι προτάσεις της ομάδας Β συνδέονται μεταξύ τους όπως οι κρίκοι μιας αλυσίδας.

Οι προτάσεις της ομάδας Α συσχετίζονται μεταξύ τους όπως τα λουλούδια σε ένα βάζο.

Οι προτάσεις της ομάδας Γ συνδέονται μεταξύ τους όπως τα κλειδιά σε μια αρμαθιά.

3. Παράδειγμα 2

1η πρόταση: *Θαύμασα τον Παρθενώνα*

2η πρόταση: *και στην κάθε του κοιλώνα βρήκα τον χρυσό κανόνα.*

- Οι προτάσεις είναι ισότιμες, έχουν την ίδια βαρύτητα. Έχουμε **παρατακτική σύνδεση**.

4. Παράδειγμα 3

1η πρόταση: *Η ενεργή παρουσία των μειονοτήτων... της αρμονικής εθνικής ομοιογένειας*

2η πρόταση: *και έθεσε επιτακτικά... εθνοπολιτισμικών ομάδων.*

Παράδειγμα 4

1η πρόταση: *Γιατί, όχι μόνο οι Έλληνες,... του ελληνισμού*

2η πρόταση: *αλλά και οι διάφοροι λαοί...τον ελληνικό χώρο.*

- Οι προτάσεις και στα δύο παραδείγματα είναι ισότιμες με την ίδια βαρύτητα. Έχουμε **παρατακτική σύνδεση**.

5. Παράδειγμα 5

1η πρόταση: *Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους,*

2η πρόταση: *θα δείτε και μόνοι σας*

3η πρόταση: *πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων.*

- Οι προτάσεις του παραδείγματος 5 δεν είναι ισότιμες. Έχουμε **υποτακτική σύνδεση**.

6. Παράδειγμα 6

1η πρόταση: *Ο ελληνικός χώρος... ανάμεσα σε δύο ξεχωριστούς κόσμους –ανατολικό και δυτικό–*

2η πρόταση: που δεν έμειναν ποτέ στεγανά κλειστοί.

- Η δεύτερη πρόταση είναι τμήμα της πρώτης πρότασης.
- Λειτουργεί όπως ένα όνομα, είναι ονοματικός προσδιορισμός στη λέξη *κόσμους*.

7. 1η πρόταση: Είναι συχνά δύσκολο για τον Αγγλοσάξονα ταξιδευτή

2η πρόταση: να καταλάβει (αυτή η πρόταση είναι τμήμα της πρώτης πρότασης και λειτουργεί ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης *Είναι δύσκολο*)

3η πρόταση: πώς μία χώρα μπορεί (αυτή η πρόταση είναι τμήμα της δεύτερης πρότασης και λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος *να καταλάβει*)

4η πρόταση: που μοιάζει ποτισμένη ως το μεδούλι... στα μοναστήρια (αυτή η πρόταση είναι τμήμα της προηγούμενης και λειτουργεί ως ονοματικός προσδιορισμός στη λέξη *χώρα*)

5η πρόταση: που στεφανώνουν τις πιο απόμερες βουνοπλαγιές (αυτή η πρόταση είναι τμήμα της προηγούμενης και λειτουργεί ως ονοματικός προσδιορισμός στη λέξη *μοναστήρια*)

6η πρόταση: να αφήνεται με τέτοια εγκατάλειψη στις γήινες απολαύσεις (η πρόταση αποτελεί τμήμα της τρίτης πρότασης και λειτουργεί ως υποκείμενο του ρήματος *μπορεί*)

- Οι προτάσεις δεν είναι ισότιμες, αλλά η μια αποτελεί τμήμα της άλλης και συνδέονται μεταξύ τους με μόρια (*να*), επιρρήματα (*πώς*) και αντωνυμίες (*που*).

Διαβάζω και γράφω [σελ. 16]

1. ♣ Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι είναι οι εξής:

Συμπληκτικοί: και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ

Διαχωριστικοί: ή, είτε

Αντιθετικοί: μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, αν και, μολονότι, μόνο (που)

Συμπερασματικοί: λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, οπότε

Επεξηγηματικός: δηλαδή

♣ Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι είναι οι εξής:

Ειδικοί: ότι, πως, που

Χρονικοί: όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο, όσο που, όποτε, άμα

Αιτιολογικοί: γιατί, επειδή, αφού, τι (ποιητικό)

Υποθετικοί: αν, σαν, άμα

Τελικοί: να, για να

Αποτελεσματικοί: ώστε, που

Διστακτικοί: μη, μήπως

Αντιθετικοί: αν και, ενώ, μοιλονότι

Συγκριτικός: παρά

Βουλητικός: να

2. Η περίοδος λόγου, χωρισμένη σε προτάσεις, είναι:

Τη σημασία της από αυτή την άποψη δείχνει και ο νέος μεγάλος δρόμος της Εγνατίας, χάρτης 4.1, / που ξεκινά από την Ηγουμενίτσα / και καταλήγει στα σύνορα με την Τουρκία.

α. Η πρώτη πρόταση δίνει το κύριο νόημα της περιόδου και οι άλλες δύο, οι οποίες είναι μεταξύ τους ισότιμες, ανήκουν σε αυτή.

β. Η δεύτερη και η τρίτη πρόταση συνδέονται **παρατακτικά** (με τον σύνδεσμο και) και είναι δευτερεύουσες προτάσεις.

γ. Και οι δύο συνδέονται με την πρώτη πρόταση, η οποία είναι κύρια.

● Η σύνδεση είναι **υποτακτική**.

δ. Η κύρια πρόταση είναι η πρώτη. Η δεύτερη και η τρίτη είναι δευτερεύουσες προτάσεις.

3. Στο παράδειγμα 6 η δευτερεύουσα πρόταση είναι: *που δεν έμειναν ποτέ στεγανά κλειστοί.*

● Ανήκει στην προηγούμενη κύρια πρόταση: *Ο ελληνικός χώρος... –ανατολικό και δυτικό–*

● Συνδέεται με τη λέξη *κόσμος*.

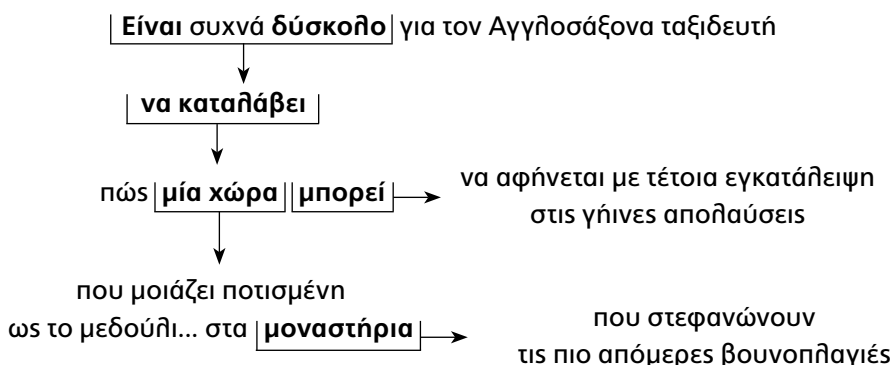
4. Στο παράδειγμα 5 οι δευτερεύουσες προτάσεις είναι:

α. *Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους*

β. *πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων*

● Και οι δύο προτάσεις συνδέονται με το ρήμα *θα δείτε* της κύριας πρότασης. Η πρώτη αποτελεί επιρρηματικό προσδιορισμό, ο οποίος δηλώνει προϋπόθεση. Η δεύτερη λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος *θα δείτε*.

5. Στο παράδειγμα 7 έχουμε περίπλοκη οργάνωση λόγου. Υπάρχει μία κύρια πρόταση και οι υπόλοιπες είναι δευτερεύουσες, οι οποίες εξαρτώνται η μία από την άλλη.
- α. *Είναι συχνά δύσκολο για τον Αγγλοσάξονα ταξιδευτή*: η κύρια πρόταση
- β. *να καταλάβει*: δευτερεύουσα πρόταση, είναι τμήμα της πρώτης πρότασης, συνδέεται με τη ρηματική έκφραση Είναι δύσκολο και λειτουργεί ως υποκείμενό της (**υποτακτική σύνδεση**)
- γ. *πώς μία χώρα μπορεί*: δευτερεύουσα πρόταση, είναι τμήμα της δεύτερης πρότασης, συνδέεται με το ρήμα να καταλάβει και λειτουργεί ως αντικείμενό του (**υποτακτική σύνδεση**)
- δ. *που μοιάζει ποτισμένη ως το μεδούλι... στα μοναστήρια*: δευτερεύουσα πρόταση, είναι τμήμα της προηγούμενης, συνδέεται με τη λέξη χώρα και λειτουργεί ως ονοματικός προσδιορισμός (**υποτακτική σύνδεση**)
- ε. *που στεφανώνουν τις πιο απόμερες βουνοπλαγιές*: δευτερεύουσα πρόταση, είναι τμήμα της προηγούμενης, συνδέεται με τη λέξη μοναστήρια και λειτουργεί ως ονοματικός προσδιορισμός (**υποτακτική σύνδεση**)
- στ. *να αφήνεται με τέτοια εγκατάλειψη στις γήινες απολαύσεις*: δευτερεύουσα πρόταση, αποτελεί τμήμα της τρίτης πρότασης, συνδέεται με το ρήμα μπορεί και λειτουργεί ως υποκείμενό του (**υποτακτική σύνδεση**)
- Οι προτάσεις δεν είναι ισότιμες, αλλά η μια αποτελεί τμήμα της άλλης και συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους, επιρρήματα και αντωνυμίες.
  - Παραθέτουμε σχηματικό διάγραμμα της περιόδου:

B2. Οι επιλογές στις συνδέσεις των προτάσεων και οι συνέπειές τους στον λόγο

ΘΕΩΡΙΑ

Επιλογές στις συνδέσεις των προτάσεων

- ◆ Η **παρατακτική σύνδεση** ταιριάζει σε κείμενα απλά, ή και απλοϊκά, και στην καθημερινή ομιλία, ενώ η **υποτακτική σύνδεση** συνδυάζεται με έναν πιο επεξεργασμένο γλωσσικό κώδικα, αρθρώνει πιο σύνθετο λόγο, συχνά μακροπερίοδο.
- ◆ Μπορούμε, όμως, να συναντήσουμε πυκνές υποτακτικές συνδέσεις και σε λαϊκές διηγήσεις ή και το αντίθετο, να μην έχουμε δηλαδή υποτακτικές συνδέσεις σε ένα δοκίμιο.
- ◆ Δεν υπάρχει αναγκαστική σχέση ανάμεσα στο μήκος των περιόδων και το είδος των συνδέσεων.

Όταν ο ομιλητής **χρησιμοποιεί συνδετική λέξη** για τη σύνδεση δύο προτάσεων, αυτή φανερώνει το είδος της σχέσης που έχουν οι προτάσεις στη σκέψη του (χρονική, αιτίας-αποτελέσματος, αντίθεσης, επεξήγησης κτλ.), π.χ. *Ήρθα, επειδή με κάλεσες*: αιτία.

Όταν ο ομιλητής **δε χρησιμοποιεί συνδετική λέξη** ανάμεσα στις προτάσεις, αυτό σημαίνει ότι:

- ◆ Η σχέση των προτάσεων είναι ολοφάνερη και δε χρειάζεται να δηλωθεί με μια λέξη, π.χ. *Βρέχει, μην απλώσεις έξω τα ρούχα*.
- ◆ Ο ομιλητής/συγγραφέας προτιμά να αφήσει τον δέκτη να ανακαλύψει τη σχέση ή να δώσει μια δική του σχέση, π.χ. *Δούλεψα πολύ. Κουράστηκα*: Επειδή δούλεψα πολύ, κουράστηκα ή Δούλεψα πολύ, αλλιώς κουράστηκα.
- ◆ Δε γνωρίζει τη σχέση ή δεν είναι βέβαιος για αυτήν, π.χ. *Οι θάλασσες κινδυνεύουν από τη ρύπανση. Εμείς δεν κάνουμε τίποτα*: Οι θάλασσες κινδυνεύουν από τη ρύπανση, επειδή εμείς δεν κάνουμε τίποτα ή Αν και οι θάλασσες κινδυνεύουν από τη ρύπανση, εμείς δεν κάνουμε τίποτα.

- ♦ Στον προφορικό λόγο χρησιμοποιεί μη λεκτικούς τρόπους για να δηλώσει τη σχέση.
- ♦ Χρησιμοποιεί ασύνδετο σχήμα, για να δώσει στον λόγο του γοργότητα και αμεσότητα, π.χ. *Τα παιδιά έτρεχαν, τραγουδούσαν, γελοούσαν.*

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 18]

1. **1ο σκίτσο:** *Βαριέμαι άρα υπάρχω* → Αισθάνομαι πλήξη, ανία, επομένως είμαι ζωντανή.
2ο σκίτσο: *Υπάρχω άρα βαριέμαι* → Είμαι ζωντανή και, επομένως, είναι φυσιολογικό να αισθάνομαι πλήξη.
3ο σκίτσο: *Βαριέμαι επειδή υπάρχω* → Αισθάνομαι πλήξη και ο λόγος είναι ότι ζω.
4ο σκίτσο: *Βαριέμαι να υπάρχω* → Αισθάνομαι πλήξη με την ίδια τη ζωή και την ύπαρξή μου.
- Το νόημα διαφοροποιείται σε κάθε φράση με την αλληλαγή της σειράς των προτάσεων (1ο και 2ο σκίτσο), οπότε, ξεκινώντας από άλλη βάση, προκύπτει άλλο συμπέρασμα κάθε φορά. Επίσης, το νόημα αλληλάζει με τη μετατροπή της μίας κύριας σε δευτερεύουσα με διαφορετική σημασία σε κάθε περίπτωση (3ο και 4ο σκίτσο), με το *επειδή* που δηλώνει αιτία ή με το *να* που συμπληρώνει το νόημα του ρήματος *βαριέμαι*.
2. Η συνέχεια της φιλοσοφίας της ηρωίδας:
  - Βαριέμαι, αν και υπάρχω.
  - Βαριέμαι, αηλιά υπάρχω.
  - Βαριέμαι, μοιλονότι υπάρχω.
  - Υπάρχω, για να βαριέμαι.
  - Υπάρχω και βαριέμαι.
  - Πετυχαίνω επειδή διαβάζω.
  - Διαβάζω και πετυχαίνω.
  - Διαβάζω, άρα πετυχαίνω.

- Όταν διαβάζω, πετυχαίνω.
- Αν διαβάζω, πετυχαίνω.
- Διαβάζω, ώστε να πετυχαίνω.
- Διαβάζω, για να πετυχαίνω.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 18]

Δίνονται δύο εκδοχές μετατροπής του κειμένου 8:

- ◆ Από τη Μικρασία μετά την καταστροφή, ένας αστός ξεκίνησε με μια βαλίτσα αναμνήσεων στο χέρι και, **αφού** γύρισε χώρες μακρινές και πολιτείες άγνωστες, **ώστε** να μαζέψει ακριβό υλικό και συνταγές, μέτρα, ρυθμούς και χρώματα, γύρισε στη χώρα του, **όπου** έχτισε με τα χέρια του σπίτι σημερινό κι ελληνικό. **Μόλις** εμπήκε μέσα, κλείδωσε, **για να** μην τον συναντήσει κανείς από τότε πια στην αγορά.
- ◆ Από τη Μικρασία μετά την καταστροφή, ένας αστός ξεκίνησε με μια βαλίτσα αναμνήσεων στο χέρι κι, **από** του γύρισε χώρες μακρινές και πολιτείες άγνωστες, **για να** μαζέψει ακριβό υλικό και συνταγές, μέτρα, ρυθμούς και χρώματα, **σαν** γύρισε στη χώρα του, **όπου** έχτισε με τα χέρια του σπίτι σημερινό κι ελληνικό, εμπήκε μέσα και κλείδωσε, **ώστε** να μην τον συναντήσει κανείς από τότε πια στην αγορά.
- Αν συγκρίνουμε τα παραπάνω κείμενα με το αρχικό κείμενο ή μεταξύ τους, θα παρατηρήσουμε ότι για κάθε κείμενο υπάρχει διαφορετικός τρόπος πρόσληψης του νοήματος.
  - ◆ Στο αρχικό κείμενο, υπάρχει ισοδύναμη παράθεση ενεργειών του προσώπου, οι οποίες εκφράζονται με ισότιμες προτάσεις. Έτσι, ο συγγραφέας αφήνει τον αναγνώστη να κινητοποιήσει τη φαντασία του και να κάνει τους δικούς του συνειρμούς. Στα κείμενα που γράψαμε, χρησιμοποιήσαμε χρονικούς συνδέσμους, για να επισημάνουμε τον χρόνο των πράξεων, τελικούς, για να τονίσουμε τον σκοπό και συμπερασματικούς για το αποτέλεσμα και έτσι διαταράξαμε αυτή την ισορροπία και δώσαμε τον προσωπικό μας τόνο στο κείμενο.
  - ◆ Συγκρίνοντας τα δύο παραπάνω κείμενα μεταξύ τους, παρατηρούμε ότι και στα δύο έχουν τοποθετηθεί χρονικοί σύνδεσμοι, για να αποδο-

θεί η χρονική σειρά των ενεργειών του προσώπου. Άλλες, επίσης, προτάσεις με τον κατάλληλο σύνδεσμο δηλώνουν τον σκοπό μιας ενέργειας στο ένα κείμενο, ενώ στο άλλο δηλώνουν το αποτέλεσμα της ίδιας ενέργειας.

- Αν, αντίθετα, ένας ομιλητής (ή ένας συγγραφέας) επιλέγει να αποφύγει τη χρήση συνδετικών λέξεων ανάμεσα στις προτάσεις, αυτό μπορεί να σημαίνει:
  - ◆ ότι θέλει να παραθέσει τις προτάσεις του ισότιμες στον λόγο, γιατί το περιεχόμενο και των δύο έχει γι' αυτόν την ίδια βαρύτητα
  - ◆ ότι θέλει να κάνει τον λόγο του πιο λιτό και πιο άμεσο.

Αιτιολόγηση της απουσίας συνδετικών λέξεων [σελ. 18]

ΚΕΙΜΕΝΑ 10 ΚΑΙ 11

Το κείμενο 10 είναι ένα ποίημα και το 11 μια διαφήμιση. Στη λογοτεχνία και τη διαφήμιση αποφεύγεται γενικά η υποτακτική σύνδεση, γιατί ο στόχος είναι να κινητοποιήσει ο αναγνώστης τη φαντασία του και να συνδέσει τα νοήματα που λαμβάνει με τον δικό του προσωπικό τρόπο.

Ακούω και μιλώ [σελ. 19]

1. Οι προτάσεις στα κείμενα 10 και 11 είναι κύριες. Δε χρησιμοποιούνται συνδετικές λέξεις για να συνδεθούν μεταξύ τους, αλλιώς χωρίζονται με σημεία στίξης (τελείες, κόμματα).
2. Αν συνδέσουμε τις προτάσεις, π.χ. με τον σύνδεσμο και, το κείμενο 10 θα χάσει τον ποιητικό ρυθμό του και η κάθε πρόταση τη νοηματική αυτονομία της:

Αυτά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό,
κι αυτές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,
κι αυτά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο,
κι αυτές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δίκιο.
- Το νόημα του ποιήματος δε θα είναι το ίδιο. Θα περιοριστεί το εύρος του περιεχομένου του και δε θα λειτουργήσει με τον ίδιο τρόπο στην κινητοποίηση της φαντασίας του αναγνώστη.

3. Η μαστίχα και τα άνθη της Χίου ευωδιάζουν, αηλιά και τα ακρογιάλια της γοπεύουν και η αρχοντιά και ο πολιτισμός της κυριαρχούν.
- Στο κείμενο 11 δεν μπορούν οι προτάσεις να συνδεθούν υποτακτικά, γιατί καμία από αυτές δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος άληθης πρότασης ή να προσδιορίσει κάποια λέξη της προηγούμενής της. Καθεμία έχει νοηματική αυτονομία.
4. Κάποιες λέξεις του κειμένου 11 είναι σε κόκκινο πλαίσιο, για να τονιστούν περισσότερο και να επισημανθούν με αυτό τον τρόπο οι ομορφιές και τα προϊόντα της Χίου, ώστε να προσελκύσουν επισκέπτες και τουρίστες.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 19]

1. ♦

Μοντέρνοι à la Κλασικοί! Τώρα με νέα βελτιωμένη συνταγή και ανανεωμένη εμφάνιση, οι κύβοι Maggi Κλασικοί διατηρούν την «κλασική» τους νοστιμιά και προσφέρουν ακόμα πλουσιότερη γεύση και μοναδικό άρωμα στα φαγητά σας! Έτσι, εσείς αναδεικνύετε το ταλέντο σας και οι αγαπημένοι σας απολαμβάνουν τις δημιουργίες σας!

Σε αυτή τη διαφήμιση έχουμε παρατακτική σύνδεση, γιατί οι διαφημιστές επιδιώκουν να δείξουν πόσα πολλή προσφέρει ο κύβος αυτός στο φαγητό και στο κύρος της μαγείρισσας.

♦

Χύθηκε ο καφές; Λεφτά θα πάρετε. Ελάτε στη Chevrolet και αποκτήστε το νέο Lacetti με πραγματική έκπτωση € 3.000.

Έχουμε ασύνδετο σχήμα και παρατακτική σύνδεση, για να γίνει το κείμενο πιο άμεσο και να παρακινήσει τον αναγνώστη να αγοράσει το προϊόν.

2. *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016:

♦ Γιώργος Σεφέρης, «Τρία χαϊκού», σελ. 172

♦ Μίητος Σαχτούρης, «Τα δώρα», σελ. 220

Σε αυτά τα δύο μικρά ποιήματα κυριαρχεί το ασύνδετο σχήμα, απουσιάζουν οι συνδετικές λέξεις, ώστε η φαντασία του αναγνώστη να ταξιδέψει όπου εκείνος θέλει.

♦ Μανόλης Αναγνωστάκης, «Στο παιδί μου», σελ. 222

Σ' αυτό το ποίημα, στο πρώτο μισό έχουμε παρατακτική σύνδεση, γιατί ο ποιητής θέλει να τονίσει τη συσσώρευση παραμυθιών που άκουγε το παιδί του, και στο δεύτερο μέρος έχουμε κυρίως ασύνδετο σχήμα, γιατί αφορά μια διαδικασία μακροχρόνια και πολυπλοκή.

B3. Οι συνδέσεις των προτάσεων στον προφορικό λόγο

ΘΕΩΡΙΑ

Χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου

- ♦ Χρησιμοποιείται ευρύτατα η παρατακτική σύνταξη και το ασύνδετο σχήμα, ενώ αποφεύγεται η υποτακτική σύνδεση, π.χ. *Θα κάτσουμε και θα φάμε* (αντί για να φάμε).
- ♦ Παραλείπονται οι συνδετικές και διαρθρωτικές λέξεις και το ύφος του λόγου είναι άμεσο, γρήγορο, ζωνρό, π.χ. *Ήλθε ο Γιώργος. Κάθισε μαζί μας. Ήπιε ένα ποτό.*
- ♦ Η προσθήκη συνδετικών λέξεων κάνει το ύφος του λόγου περισσότερο επίσημο, τυπικό, σαφές αλλά και φλύαρο, π.χ. *Εκείνη τη στιγμή ήλθε ο Γιώργος και κάθισε μαζί μας. Όταν πλησίασε ο σερβιτόρος, παρήγγειλε ένα ποτό.*
- ♦ Ο λόγος συνοδεύεται από κινήσεις των χεριών και του σώματος, εκφράσεις του προσώπου, επιτονισμό, που έχουν συχνά σχέση με το περιβάλλον που βρίσκεται αυτός που μιλά και βοηθούν στην κατανόηση του νοήματος, π.χ. *Έπιασε φωτιά το σπίτι εκείνο!* (και δείχνει με το χέρι του το συγκεκριμένο σπίτι).

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 20]

1. Να διαβάσετε τις φράσεις όσο μπορείτε πιο φυσικά, αφού φέρετε στο μυαλό σας την κατάσταση επικοινωνίας κατά την οποία ακούγεται κάθε φράση.

2. ♦ Έχεις καμιά καλύτερη ιδέα; Πες την. (Κοιτάζοντας το συνομιλητή έντονα στα μάτια)
- ♦ Σου 'ήλεγα να προσέχεις, δε μ' άκουσες. (Κουνώντας το χέρι πάνω κάτω σαν να μαλώνετε τον συνομιλητή)
- ♦ Συγγνώμη, σ' αναστάτωση. (Με λυπημένο ύφος και τα χέρια ενωμένα με τις παλάμες κάτω από το σαγόνι)
- ♦ Πήρες καινούριο κινητό έμαθα. (Σηκώνοντας τα φρύδια με έκπληξη)
- ♦ Ξέρω, βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις. (Κουνώντας το κεφάλι πάνω κάτω συγκαταβατικά)
- ♦ Κάτσε, πιες έναν καφέ μαζί μας. (Δείχνοντας την καρέκλα απέναντί σας)
3. Συνδεδειγμένες ηξείς υπάρχουν σε δύο προτάσεις:
- ♦ Σου 'ήλεγα να προσέχεις, δε μ' άκουσες.
- ♦ Ξέρω, βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις.
4. ♦ Έχεις καμιά καλύτερη ιδέα; / Πες την. (Η πρώτη αποτελεί προϋπόθεση της δεύτερης: Εάν έχεις καμιά καλύτερη ιδέα, / πες την.)
- ♦ Σου 'ήλεγα / να προσέχεις, / δε μ' άκουσες. (Συμπλήρωμα πρότασης, ως αντικείμενο του ρήματος 'ήλεγα / αντίθεση: Σου 'ήλεγα / να προσέχεις, / αλλά δε μ' άκουσες.)
- ♦ Συγγνώμη, σ' αναστάτωση. (Αιτιολόγηση: Σου ζητώ συγγνώμη, / επειδή σ' αναστάτωση.)
- ♦ Πήρες καινούριο κινητό / έμαθα. (Συμπλήρωμα πρότασης, ως αντικείμενο του ρήματος έμαθα: Έμαθα / ότι πήρες καινούριο κινητό.)
- ♦ Ξέρω, / βαρέθηκες / και θες / να τα παρατήσεις. (Συμπλήρωμα πρότασης, ως αντικείμενο του ρήματος ξέρω / συμπλήρωμα πρότασης, ως αντικείμενο του ρήματος θες: Ξέρω / ότι βαρέθηκες / και θες / να τα παρατήσεις.)
- ♦ Κάτσε / πιες έναν καφέ μαζί μας. (Η δεύτερη δηλώνει τον σκοπό για τον οποίο γίνεται η πρώτη: Κάτσε / να πιεις έναν καφέ μαζί μας.)
5. Τις σχέσεις αυτών των προτάσεων τις καταλαβαίνουμε περισσότερο με τη μεγαλύτερη ανάγνωση, γιατί είναι προτάσεις οι οποίες ανήκουν στον προφορικό λόγο.

6. Ο τόνος της φωνής και οι παύσεις στη ροή του λόγου χρειάζονται για να αναπληρώσουν τις συνδετικές λήξεις που λείπουν και δείχνουν τη σχέση που έχουν οι προτάσεις μεταξύ τους.
7. **◆** Εάν έχεις καμιά καλύτερη ιδέα, πες την.
◆ Σου 'ήλεγα να προσέχεις, αλλά δε μ' άκουσες.
◆ Σου ζητώ συγγνώμη, επειδή σ' αναστάτωσα.
◆ Έμαθα ότι πήρες καινούριο κινητό.
◆ Ξέρω ότι βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις.
◆ Κάτσε να πιεις έναν καφέ μαζί μας.

ΑΡΧΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ
<i>Έχεις καμιά καλύτερη ιδέα; Πες την.</i>	<i><u>Εάν</u> έχεις καμιά καλύτερη ιδέα, πες την. Όταν έχεις καμιά καλύτερη ιδέα, πες την. Εφόσον έχεις καμιά καλύτερη ιδέα, πες την.</i>
<i>Σου 'ήλεγα να προσέχεις, δε μ' άκουσες.</i>	<i>Σου 'ήλεγα να προσέχεις, <u>αλλά</u> δε μ' άκουσες. <u>Αν και</u> σου 'ήλεγα να προσέχεις, δε μ' άκουσες.</i>
<i>Συγγνώμη, σ' αναστάτωσα.</i>	<i>Σου ζητώ συγγνώμη, <u>επειδή</u> σ' αναστάτωσα. Σου ζητώ συγγνώμη <u>που</u> σ' αναστάτωσα.</i>
<i>Πήρες καινούριο κινητό έμαθα.</i>	<i>Έμαθα <u>ότι</u> πήρες καινούριο κινητό. Πήρες καινούριο κινητό, <u>όπως</u> έμαθα.</i>
<i>Ξέρω, βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις.</i>	<i>Ξέρω <u>ότι</u> βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις. Ξέρω <u>πως</u> βαρέθηκες και θες να τα παρατήσεις.</i>
<i>Κάτσε, πιες έναν καφέ μαζί μας.</i>	<i>Κάτσε <u>να</u> πιεις έναν καφέ μαζί μας. Κάτσε <u>και</u> πιες έναν καφέ μαζί μας.</i>

9. Ως προς τη σημασία, οι νέες φράσεις δε διαφέρουν από τις αρχικές. Ως προς το ύφος, οι νέες φράσεις έχουν υποτακτική σύνδεση και λέγονται πιο επίσημα, ακριβέστερα και τυπικά.

- 10.**
- Θα διαλέγαμε τις αρχικές προτάσεις σε μια συζήτηση με φίλους.
  - Ως γραπτό μήνυμα θα διαλέγαμε τις νέες εκδοχές, αν απευθυνόμασταν σε έναν συμμαθητή με τον οποίο δεν έχουμε και πολύ φιλικές σχέσεις, και τις αρχικές για κάποιον συμμαθητή που είναι και φίλος μας.
- 11.** Οι αρχικές προτάσεις χωρίς συνδετικές λέξεις κάνουν τον λόγο άμεσο, ζωνρό και οικείο, ενώ οι νέες εκδοχές με τις συνδετικές λέξεις κάνουν τον λόγο τυπικό και περισσότερο επίσημο.
- 12.** Ο προφορικός λόγος παρουσιάζει ιδιαιτερότητες ως προς τη σύνδεση των προτάσεων. Γενικά, αποφεύγεται η υποτακτική σύνδεση και προτιμάται η παρατακτική σύνδεση και το ασύνδετο σχήμα. Έτσι, ο λόγος γίνεται γρήγορος και οικείος, ενώ το νόημά του συμπληρώνεται με κάποιες εκφράσεις του προσώπου ή κινήσεις του σώματος και των χεριών.

Τα συμπεράσματά μου [σελ. 20]

Συμπληρώστε τις προτάσεις:

- Στον καθημερινό προφορικό λόγο συχνά οι συνδετικές λέξεις **παραλείπονται**.
- Η έλλειψη συνδετικών λέξεων κάνει το ύφος του λόγου περισσότερο **άμεσο, γρήγορο, ζωνρό**.
- Η προσθήκη συνδετικών λέξεων κάνει το ύφος του λόγου περισσότερο **επίσημο, τυπικό, σαφές, αληθό και μερικές φορές φλύαρο**.
- Στον προφορικό λόγο, όπου κι αν παραλείπονται οι συνδετικές λέξεις, υπάρχουν άλλα στοιχεία που μας βοηθούν στην κατανόηση του νοήματος, όπως ο **επιτονισμός, οι χειρονομίες, οι εκφράσεις του προσώπου αληθό και το περιβάλλον**.

Γ. Σύνθεση ερευνητικών εργασιών

ΘΕΩΡΙΑ

Για την εκπόνηση ερευνητικών εργασιών πρέπει οι μαθητές να έχουν υπόψη τους και τα παρακάτω στοιχεία:

♦ Επιλογή του θέματος

1. Εξαρτάται από τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες του ερευνητή.
2. Η επιλογή του θέματος γίνεται υποχρεωτικά στην αρχή και ο τίτλος της εργασίας μπορεί να διατυπωθεί αργότερα.
3. Ο κάθε ερευνητής πρέπει να συνειδητοποιήσει τα προβλήματα που μπορεί να του δημιουργήσει ένα πηλαύ ή ασαφές θέμα ή ένα υπερβολικά εξειδικευμένο.

♦ Συγκέντρωση του ερευνητικού υλικού

1. Μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, σε βιβλία, το διαδίκτυο, σε ερωτηματολόγια κτλ.
2. Οι καθηγητές θα υποδείξουν στους μαθητές τη βασική βιβλιογραφία, διευθύνσεις στο διαδίκτυο κ.λπ.
3. Οι διδάσκοντες θα τους βοηθήσουν, επίσης, να μάθουν να κρατούν σημειώσεις, αξιολογώντας τη χρησιμότητα του υλικού τους.

♦ Διάρθρωση και συγγραφή της εργασίας

1. Γίνεται διάγραμμα και ομαδοποίηση του υλικού με βάση αυτό, πριν ξεκινήσει η συγγραφή.
2. Το κείμενο που θα γραφεί πρέπει να έχει αλληλουχία των νοημάτων, σαφήνεια, ομοιογένεια στο ύφος.
3. Η εργασία πρέπει να καταλήγει σε ξεκάθαρα συμπεράσματα.

♦ Παραπομπές

1. Οι ξένες ιδέες μέσα στο κείμενο πρέπει να επισημαίνονται, γιατί αυτό αυξάνει την αξία της εργασίας και την κάνουν έγκυρη.
2. Οι παραπομπές μπορεί να είναι μέσα στο σώμα του κειμένου, υποσελίδιες ή στο τέλος του κειμένου.

- ♦ **Βιβλιογραφία.** Στο τέλος της εργασίας παρατίθεται κατάλογος των πηγών με αλφαβητική σειρά.
1. Αν η πηγή είναι βιβλίο, αναγράφονται το επώνυμο και το όνομα του συγγραφέα, ο τίτλος του βιβλίου (αν υπάρχει υπότιτλος γράφεται μετά από τελεία), το όνομα του μεταφραστή (αν πρόκειται για ξένο βιβλίο), τα στοιχεία της έκδοσης (εκδοτικός οίκος, τόπος, χρόνος), π.χ. Βουρνάς Τάσος, *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Ο Εμφύλιος*, εκδ. Αφών Τοηίδη, Αθήνα 1981.
  2. Αν η πηγή είναι εργασία σε περιοδικό ή εφημερίδα, αναγράφονται το επώνυμο και το όνομα του συγγραφέα, ο τίτλος της εργασίας σε εισαγωγικά (αν υπάρχει υπότιτλος γράφεται μετά από τελεία), τα στοιχεία της έκδοσης (τίτλος περιοδικού ή εφημερίδας, αριθμός τεύχους, ημερομηνία έκδοσης), π.χ. Βώρος Φ. Κ., «Εισαγωγή στις ιστορικές σπουδές», *Νέα Παιδεία*, τεύχος 8, χειμώνας 1979.
  3. Αν η πηγή είναι εγκυκλοπαίδεια ή άλλο συλλογικό έργο, αναγράφονται το όνομα του συλλογικού έργου, ο τόμος, το λήμμα ή το κεφάλαιο στο οποίο βρίσκονται οι πληροφορίες με τον αριθμό της σελίδας, τα στοιχεία της έκδοσης (εκδοτικός οίκος, τόπος, χρόνος), π.χ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος Β, *Μετακινήσεις ελληνικών φύλων 1125-800 π.Χ.* σελ. 16, εκδ. Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1971.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 21]

1. Το ζήτημα το οποίο εξετάζει η ερευνητική εργασία του κειμένου 12 είναι η προέλευση του ονόματος *Γραικοί* και η επικράτησή του στην Ευρώπη μέχρι σήμερα αλλά και η εκτόπισή του από το *Έλληνες* στην Ελλάδα μετά την Επανάσταση του 1821.
2. Στην ερευνητική εργασία του κειμένου 12 το θέμα εξετάζεται από ιστορική (αρχαία Ελλάδα, βυζαντινοί χρόνοι, Τουρκοκρατία, Επανάσταση του

1821), λογοτεχνική (*πολλοί λόγιοι...*) και γλωσσολογική [*Σελλοί (=Ελλοί> Έλληνες)*] σκοπιά.

3. Οι πηγές του μαθητή-ερευνητή είναι: ο Αριστοτέλης (μεγάλος αρχαίος φιλόσοφος του 4ου αιώνα π.Χ. από τα Στάγειρα της Χαλκιδικής και ιδρυτής της Περιπατητικής Σχολής), ο Απολλόδωρος (Αθηναίος γραμματικός και ιστορικός του 2ου π.Χ. αιώνα, ιδρυτής σχολής στην Αλεξάνδρεια), το Πάριο Χρονικό (ή μάρμαρο, γνωστή ελληνική επιγραφή του 264-263 π.Χ. από άγνωστο συντάκτη που σώθηκε ελλιπής σε 93 στίχους), ο Γ. Χατζιδάκης (γλωσσολόγος των αρχών του 20ού αιώνα και ιδρυτής της νεοελληνικής γλωσσολογίας). Ο ερευνητής παραθέτει από τις πηγές του τα σχετικά αποσπάσματα αυτούσια. Στη συνέχεια, καταγράφει μέσα σε παρένθεση τον συγγραφέα, το έργο του και το σχετικό κεφάλαιο.
4. Δεν παραθέτει πηγές για το *Graeci* και *Grai* στη λατινική γραμματεία καθώς και για την επικράτηση του *Γραικός* κατά τους βυζαντινούς χρόνους μέχρι τον εκτοπισμό του κατά την Επανάσταση του 1821.
  - Το κείμενο, λόγω της παράθεσης των πηγών μόνο σε μερικά σημεία, δεν έχει ισορροπία στο περιεχόμενό του και κάνει τον αναγνώστη να προβληματίζεται για την ακρίβεια των πληροφοριών τις οποίες παραθέτει ο μαθητής-ερευνητής ιδιαίτερα στην τελευταία παράγραφο.
5. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου απαντούν στο ερώτημα:
  - Ποιοι κάτοικοι της Ελλάδας ονομάζονταν κατ' αρχάς «Γραικοί» και αργότερα «Έλληνες»; ή
  - Πού πρωτοσυναντιούνται οι όροι «Γραικοί» και «Έλληνες» και πώς συνδέονται μεταξύ τους;
6. Η ερευνητική εργασία μπορεί να συνεχιστεί... και για τις υπόλοιπες ιστορικές περιόδους (βυζαντινή εποχή, νεότεροι χρόνοι κτλ.). Μπορεί να βρεθεί κάποια ιστορική πηγή για τον τίτλο του τσάρου Συμεών, για τη χριστιανική ή εθνολογική έννοια που προσέλαβε ο όρος *Γραικός*. Μπορεί ακόμα να γίνει προέκταση της εργασίας και για το όνομα *Ρωμικός* που πήραν οι Έλληνες κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο και την Τουρκοκρατία.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 23]

Ερευνητικές εργασίες μπορείτε να βρείτε στο αρχείο σας, αν έχετε εκπονήσει κάποια μόνοι σας ή ομαδικά στο παρελθόν. Επίσης, μπορείτε να αναζητήσετε στο αρχείο του σχολείου σας ερευνητικές εργασίες που έχουν γίνει στο πλαίσιο ενός γνωστικού τομέα-μαθήματος (Ιστορία, Αρχαία Ελληνικά, Λογοτεχνία, Τεχνολογία κτλ.) ή στο πλαίσιο των διαθεματικών σχεδίων εργασίας που προτείνονται από τα νέα προγράμματα. Παράλληλα, στα περισσότερα σχολεία υπάρχουν εργασίες από διάφορα προαιρετικά προγράμματα που αναλαμβάνουν ομάδες μαθητών και καθηγητών πάνω σε θέματα περιβάλλοντος, αγωγής υγείας, αγωγής σταδιοδρομίας, πολιτισμού κτλ.

Στη συνέχεια να αξιολογήσετε την ερευνητική εργασία με βάση τον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ					
Κριτήρια	καθόλου	λίγο	μέτρια	αρκετά	πολύ
Σαφήνεια στη διατύπωση					
Αναφορά σε προηγούμενες έρευνες ή άλλες σχετικές εργασίες					
Πετυχημένη επιλογή και κατηγοριοποίηση των στοιχείων					
Πειστική επιχειρηματολογία χωρίς κενά ή αδύνατα σημεία					
Συγκεκριμένες θέσεις και προτάσεις, λογικά συμπεράσματα και λύσεις					
Παραπομπές στις πηγές και σχετική βιβλιογραφία					

Δ. Λεξιλόγιο

Θεματικό λεξιλόγιο: «Τα προτερήματα και τα ελαττώματα των Ελλήνων»

ΠΡΟΤΕΡΗΜΑΤΑ

ΛΕΞΕΙΣ/ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
<u>αισιοδοξία</u> συγκρατημένη, υπερβολική	οπτιμισμός	απαισιοδοξία, πεσιμισμός
<u>γενναιοδωρία</u> των συναισθημάτων / της ψυχής του	μεγαλοδωρία, απλοχεριά	τσιγκουνιά, φιληργυρία
<u>γενναιοψυχία</u>	γενναιότητα, ηρωισμός, θάρος, ανδρεία, τόλημη	μικροψυχία, δειλία, φόβος
<u>εγκαρδιότητα</u> κλίμα / ατμόσφαιρα εγκαρδιότητας	ζεστασιά, θέρμη, διαχυτικότητα	αδιαφορία, τυπικότητα, ψυχρότητα
<u>εντιμότητα</u> διακρίνεται για την εντιμότητά του	ευσυνειδησία, τιμιότητα, ακεραιότητα	ανεντιμότητα, ανυποληψία, ασυνειδησία
<u>εξυπνάδα</u> κάνω / πουλιάω εξυπνάδες	ευστροφία, οξύνοια, ευφυΐα	ανοησία, βλακεία, ηλιθιότητα, κουταμάρα, αμυαλιά
<u>ευγένεια</u> φυσική, αθηθινή, ψεύτικη, στοιχειώδης	φιλικότητα	αγένεια
<u>εφευρετικότητα</u> εφευρετικότητα του νου	ευρηματικότητα, επινοητικότητα, ευρεσιτεχνία	

ΛΕΞΕΙΣ/ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
<u>ζωντάνια</u> ίχνος ζωντάνιας, η ζωντάνια της περιγραφής	παραστατικότητα, ζωηρότητα, ενεργητικότητα	νωχελικότητα, βαραιοσιμάρα
<u>παλικαριά</u>	ηβεντιά, γενναιότητα	δειλία, ατολμία, φόβος
<u>πατριωτισμός</u> ακμαίος, θερμός, φιογερός	φιλοπατρία, εθνικισμός, πατριδολατρία	
<u>φιλοξενία</u> πατροπαράδοτη, άψογη	εξυπηρέτηση, υποδοχή, περιποίηση	αφιλοξενία
<u>φιλότιμο</u> έρχομαι / φέρνω στο φιλότιμο	ευθιξία, αξιοπρέπεια, τιμή, ζήλος, προθυμία	αφιλοτιμία, αναισθησία, απροθυμία, ασυνειδησία

ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ

ΛΕΞΕΙΣ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
<u>αρχομανία</u>	φιληαρχία, εξουσιομανία	
<u>γκρίνια</u> άρχισαν οι γκρίνιες, είναι όλο γκρίνια	παράπονο, δυσαρέσκεια, κλάψα, δυσφορία, μουρμούρα, μεμψιμοιρία	κέφι, γέλιο, ευθυμία
<u>δουλοπρέπεια</u>	δουλικότητα, ραγιαδισμός	
<u>εγωισμός</u> πληγώνω, θίγω	εγωκεντρισμός, εγωπάθεια, αθαζονεία	αητρουισμός, φιλαλληλία

ΛΕΞΕΙΣ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ	ΑΝΤΩΝΥΜΑ
<u>επιπολαιότητα</u>	απερισκεψία, απροσεξία, αμυαλιά, προχειρότητα	σύνεση, περίσκεψη, φρόνηση
<u>ευθυνοφοβία</u>	φυγοπονία	υπευθυνότητα
<u>ξενομανία</u>	μιμητισμός, ξενολατρία, ξενοφιλία	ξενοφοβία, μισοξενία
<u>υπεροψία</u> συμπεριφέρεται με υπεροψία	αθαζονεία, έπαρση, οίηση, ξιπασιά	σεμνότητα, ταπεινότητα, μετριοφροσύνη

Ονομασίες για τους Έλληνες

1. Έλληνας → 1. αυτός που ανήκει στο ελληνικό έθνος, 2. αυτός που κατάγεται από την Ελλάδα.
2. Νεοέλληνας → ο Έλληνας από την εποχή της ίδρυσης του νέου ελληνικού κράτους (1832) μέχρι σήμερα.
3. Ρωμιός → 1. ο ελληνόφωνος πολίτης της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας της βυζαντινής περιόδου, 2. ο Νεοέλληνας που έχει διατηρήσει την ορθόδοξη παράδοση του Βυζαντίου, 3. ο τύπος του Νεοέλληνα που χαρακτηρίζεται από τους ίδιους τους Έλληνες με ειρωνική και υποτιμητική διάθεση ως δουλοπρεπής προς την εξουσία, τεμπέλης, κουτοπόνηρος ή αφελής.
4. ραγιάς → 1. ο Χριστιανός υπήκοος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 2. αυτός που έχει δουλοπρεπή στάση απέναντι σε κάποιον.

Η επιλογή της λέξης

ΘΕΩΡΙΑ

Η σημασία της κάθε λέξης δεν είναι δεδομένη και αναλλοίωτη.

Για να την κατανοήσουμε πρέπει να λάβουμε υπόψη:

- ◆ ποιος τη λέει
- ◆ σε ποιον την απευθύνει
- ◆ πού και πότε τη χρησιμοποιεί
- ◆ σε τι είδους κείμενο περιλαμβάνεται
- ◆ σε ποιο πολιτισμικό πλαίσιο χρησιμοποιείται.

Η ύπαρξη συνώνυμων λέξεων που δηλώνουν την ίδια σημασία οφείλεται σε διαφορετικούς παράγοντες (παλιότερη και νεότερη, π.χ. *δισκίο* – *χάπι*), αλλά εξυπηρετεί διαφορετικούς στόχους. Δίνει τη δυνατότητα της επιλογής στον ομιλητή/συγγραφέα. Η επιλογή αυτή ρυθμίζεται από πολλούς παράγοντες:

- ◆ το επίπεδο ύφους (π.χ. *οροφή* – *ταβάνι*).
- ◆ η χρήση ειδικής γλώσσας (όπως επιστημονικής σε σχέση με τη γενική γλώσσα, π.χ. *υπογάστριο* – *κοιλιά*).
- ◆ λεξική συνδυαστικότητα (π.χ. *ζωολογικός κήπος*, *καθαρό κέρδος*, *κωδικός αριθμός*).
- ◆ τον συντακτικό ρόλο και θέση που έχει η λέξη μέσα στην πρόταση (υποκείμενο, προσδιορισμός κ.λπ.).
- ◆ τους στόχους που έχει θέσει ο συγγραφέας και το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Διαβάζω και γράφω [σελ. 23]

1.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Παρθενώνας, πόλεμοι, πολιτισμός, λαμπρά έργα, τέχνη, αρχιτεκτονική, ποίηση, δράμα, φιλοσοφία, επιστήμη, ελληνικών ναών, αγάλματα, επιστημονικές θεωρίες, μαθηματικά, αστρονομία, ιατρική, παράδοσης, βυζαντινή παράδοση της ορθοδοξίας, τη Μικρασία μετά την καταστροφή, Ελληλοπία, Αριστοτέλη, καταυλισμός του Δευκαλίωνος, Απολλόδωρος, Σελησί, Δωδωναίου Διός, βυζαντινούς χρόνους, Τουρκοκρατίας, Επανάσταση του 1821

Ο ΤΟΠΟΣ

Ελλάδα, ελαιώνες, θάλασσες και όρη, απομακρυσμένες, συνοριακές περιοχές, αστικό κέντρο, ήλιο και θάλασσα της Μεσογείου, Αθήνα, ελληνικός χώρος, αρχαίες αποικίες, νεότερες παροικίες, ευρωπαϊκή χώρα, νότιο άκρο Βαλκανικής χερσονήσου, μεσογειακών χωρών, μεγάλος δρόμος της Εγνατίας, τα σύνορα με την Τουρκία, Ηγουμενίτσα, βόρεια Ελλάδα, εκκλησίες, μοναστήρια, βουνοπλαγιές, ελιές, αμπέλια, δέντρα, ποτάμια, βράχος, Χίος, Ήπειρο, Δωδώνη, Αχελώς

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ομοιογενές έθνος, στοχαστές, δημιουργοί, εραστές της ομορφιάς και των έργων του πνεύματος, Έλληνες, λαός μεταναστών, ελληνική κοινωνία, εθνικής ομοιογένειας, εθνοπολιτισμικών ομάδων, ελληνισμού, Ρωμιούσνη, Γραικός, Γραικύλος, Έλληνα, ορθόδοξο

2. Στο κείμενο 1 η λέξη Ελλάδα αναφέρεται στην αρχαία Ελλάδα, ενώ στο κείμενο 3 ταυτίζεται με τη σύγχρονη Ελλάδα των τελευταίων δεκαετιών.

3. Στο κείμενο 1 ο συγγραφέας με τη λέξη *Έλληνες* εννοεί τους αρχαίους Έλληνες, αφού αναφέρεται στα έργα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Στο κείμενο 7 ο συγγραφέας μιλά για τους σύγχρονους Έλληνες.
4. Η λέξη *Ελλάδα* στο κείμενο 6 και η έκφραση ελληνικός χώρος στο κείμενο 5 αφορούν τον ευρύτερο χώρο στον οποίο κατοικούσαν ή κατοικούν Έλληνες. Κοινό στοιχείο των δύο όρων είναι ότι αυτός ο χώρος ήταν και είναι σταυροδρόμι επικοινωνίας με άλλους λαούς. Στο κείμενο 5, όμως, στον ελληνικό χώρο περιλαμβάνονται και οι αρχαίες αποικίες και οι νεότερες παροικίες σε άλλες περιοχές, αφού ο συγγραφέας κάνει μια αναδρομή στην ιστορία για να δείξει τη σχέση του ελληνισμού με τους άλλους λαούς με τους οποίους οι Έλληνες ήρθαν σε επαφή. Αντίθετα, στο κείμενο 6 αναφέρεται η ακριβής γεωγραφική θέση της Ελλάδας με τα σύνορά της.

Ακούω και μιλώ [σελ. 23]

1. Η φράση «it's Greek to me!» σημαίνει ότι όσα ακούω είναι δύσκολα να τα κατανοήσω. Η φράση προήλθε από τη μεγάλη δυσκολία που παρουσιάζει η εκμάθηση και η κατανόηση της ελληνικής γλώσσας για τους ξένους.
  - ◆ Στα ελληνικά χρησιμοποιούμε αντίστοιχα τη φράση: Αυτά είναι κινέζικα!
2. Συνώνυμη της λέξης ρωμιοσύνη είναι η λέξη **ελληνισμός**.
3. Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος επέλεξε τη λέξη *Ρωμιοσύνη* ως τίτλο στο ποίημά του, γιατί θέλει να δώσει την έννοια της ελληνικής φυλής, η οποία είναι δεμένη με τον τόπο και την ιστορική πορεία του νεότερου ελληνισμού και έχει χαρακτηριστικά τη λεβεντιά, το πείσμα, την ελευθερία, την αντίσταση κατά της σκλαβιάς. Η λέξη *Ελληνισμός* αφορά το σύνολο των Ελλήνων που ζουν σε όλο τον κόσμο ως φορείς του ελληνικού πολιτισμού.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 24]

<p>1. Ρωμιοσύνη Τουρκοκρατία το πνεύμα της αντίστασης, η ελευθερία, η σοφία, ο καημός, ο νους, η ψυχή, οι βουνοκορφές, το ανοιχτό πέλαγος,</p>	<p>Ελληνισμός αρχαιότητα, Βαλκάνια, κλασικά γράμματα, ανθρωπισμός, Ευρώπη, η ανακάθιση της δημοκρατίας, ο Παρθενώνας, η Αγια-Σοφιά, Βυζάντιο</p>
<p>2. Λέξεις σε -οσύνη δικαιοσύνη, μεγαλοσύνη, αξιοσύνη, εμπιστοσύνη, αγραμματοσύνη, καλοσύνη, ελεημοσύνη, αντρείοσύνη, ευγνωμοσύνη, κομπορημοσύνη</p>	<p>Λέξεις σε -ισμός ανθρωπισμός, αθλητισμός, αποικισμός, αθκωνισμός, χριστιανισμός, αρειανισμός, υλισμός, βουδισμός, ατομισμός, επαγγελματισμός</p>

- ◆ Τα ουσιαστικά που λήγουν σε *-οσύνη* παράγονται από επίθετα και δηλώνουν ιδιότητα σχετική με αυτή που δηλώνει το επίθετο.
- ◆ Τα ουσιαστικά που λήγουν σε *-ισμός* παράγονται από άλλα ουσιαστικά και σημαίνουν θεωρία, αίρεση ή εκείνους που ακολουθούν το σημαίνόμενο από το πρωτότυπο.

Ακούω και μιλώ [σελ. 25]

1. Το θέμα του ρεπορτάζ αφορά την αγορά όλων των ειδών των ιδιοκτησιών από Ευρωπαίους σε διάφορα μέρη της Ελλάδας.
  - Άλλιος τίτλος: Το όνειρο «μιας ζωής στον ήλιο»
2. Η λέξη *ξένος* και στα δύο κείμενα δηλώνει αυτόν που κατάγεται ή προέρχεται από χώρα διαφορετική από τη δική μας. Στο κείμενο 3, όμως, έχει και την ιδιαίτερη σημασία του ξένου που έρχεται στην Ελλάδα να εργαστεί και να εγκατασταθεί μόνιμα, άρα του μετανάστη. Στο κείμενο 13 ξένος είναι αυτός που μένει σε άλλο κράτος και, επειδή έχει αρκετά χρήματα, αγοράζει ιδιοκτησίες στην Ελλάδα.

- Η σημασία της λέξης επηρεάζεται από τα συμφραζόμενα, αφού στο πρώτο κείμενο η σημασία της λέξης αφορά αυτούς που αποτελούν μειονότητες που μένει στην Ελλάδα και επιφέρει αλλοιότητες στην καθημερινή μας ζωή, ενώ στο δεύτερο ξένοι είναι όσοι μένουν στο εξωτερικό και ζητούν να αποκτήσουν ιδιοκτησίες στη χώρα μας, διαθέτοντας οικονομικά μέσα.
- 3. α.** Τα βασικά στοιχεία που θα περιλαμβάνει το θέμα είναι:
- ◆ μέρη που μπορεί ένας τουρίστας να επισκεφτεί (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία κτλ.),
  - ◆ έκδοση τουριστικού οδηγού,
  - ◆ διαφήμιση της φυσικής ομορφιάς του τοπίου και της πολιτιστικής παράδοσης στα ΜΜΕ,
  - ◆ διαμόρφωση ειδικής ιστοσελίδας στο διαδίκτυο,
  - ◆ κινητοποίηση του Δήμου για προσέλκυση τουριστών,
  - ◆ οργάνωση της εξυπηρέτησης των τουριστών από τους επιχειρηματίες της περιοχής
- β.** Πηγές για το θέμα μπορεί να είναι:
- ◆ η Αρχαιολογική υπηρεσία, μουσείο (αν υπάρχει),
  - ◆ βιβλιοπωλεία, εκδοτικοί οίκοι,
  - ◆ ο τοπικός τύπος, περιοδικά που αναφέρονται σε ελληνικά τοπία,
  - ◆ διαδίκτυο, μηχανές αναζήτησης (google, yahoo κτλ.),
  - ◆ αποφάσεις, ανακοινώσεις στα αρχεία του Δήμου,
  - ◆ τουριστικά φυλλάδια, ιστοσελίδες τοπικών ξενοδοχείων, εστιατορίων κτλ.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 25]

- 1.** Οι Ευρωπαίοι που αγοράζουν ιδιοκτησίες στην Ελλάδα πραγματοποιούν το όνειρο της ζωής τους. Κατά πάσα πιθανότητα είχαν επισκεφτεί την Ελλάδα στο παρελθόν, τους άρεσε και έτσι τώρα ενδιαφέρονται να αποκτήσουν ένα εξοχικό σπίτι σ' αυτή λόγω του ήλιου και της θάλασσας, πληρώνοντας ακόμα και υπέρογκα ποσά, άλλοι σε κοσμοπολίτικα μέρη και άλλοι σε πιο απομονωμένα, για να περνούν τις διακοπές τους κάθε χρόνο.

2. Κείμενο 3: *διαφορετικών, τουρίστες, μεταναστών, μειονοτήτων, διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων*

Κείμενο 13: *Βρετανοί πελάτες, τουρισμός*

- Άλλες λέξεις συγγενικές με τη λέξη ξένος: ετερόχθων, αλλοδαπός, αλλοεθνής, ξενικός, αλλόθρησκος, αλλόγλωσσος.
- Οι παραπάνω λέξεις παρουσιάζουν διαφορές μεταξύ τους ως προς τη σημασία τους. Χρησιμοποιούμε κάθε φορά τη λέξη που δείχνει το χαρακτηριστικό ως προς το οποίο είναι ξένος αυτός για τον οποίο μιλάμε. Επίσης, σπουδαίο ρόλο παίζει αν υποστηρίζουμε ή όχι τις ενέργειές του, τις οποίες υποστηρίζουμε ή υποβαθμίζουμε χρησιμοποιώντας λέξεις μεγαλύτερης ή μικρότερης νοηματικής βαρύτητας.

Ε. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ για το θέμα της ενότητας

Οι διαφορετικές όψεις της σύγχρονης Ελλάδας

- **Βουνά και θάλασσες.** Το ανάγλυφο της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από τη συγκέντρωση πολλών ορεινών όγκων που περιβάλλουν λίγες και μέτριες σε έκταση πεδιάδες. Το χαρακτηριστικό όμως που την έχει κάνει γνωστή στους τουρίστες είναι τα πολυάριθμα νησιά της και οι παραλίες της.
- **Δύση και Ανατολή.** Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, αλλά και η ιστορία της, της έχει αποδώσει τον χαρακτηρισμό «σταυροδρόμι μεταξύ Δύσης και Ανατολής» ή «σταυροδρόμι πολιτισμών». Το κράτος, λοιπόν, αλλά και οι πολίτες του έχουν δεχτεί επιδράσεις από όλους τους λαούς με τους οποίους ήρθαν σε επαφή κατά τη διάρκεια της ιστορίας, παρουσιάζοντας πολύ διαφορετικά και συχνά αντιφατικά χαρακτηριστικά.
- **Παράδοση και εκσυγχρονισμός.** Σε πολλά χωριά της Ελλάδας τηρούνται τα έθιμα και οι παραδόσεις, ακούγονται και χορεύονται

ακόμα τα δημοτικά τραγούδια, ο ρυθμός ζωής είναι ήρεμος. Αντίθετα, στις μεγάλες πόλεις και στα τουριστικά μέρη, οι πολίτες σε μεγάλο βαθμό ακολουθούν τα δυτικά πρότυπα ζωής.

- ♦ **Πολιτιστική κληρονομιά και ξενομανία.** Οι αρχαίοι Έλληνες ανέπτυξαν όλους τους τομείς του πολιτισμού, γράμματα και τέχνες. Έθεσαν τη βάση για την ανάπτυξη των επιστημών, και μάλιστα της φιλοσοφίας, και συνέδεσαν το όνομά τους με τη γέννηση της δημοκρατίας. Ο πολιτισμός της αρχαίας Ελλάδας αποτέλεσε τη βάση για τον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό και αυτός είναι ο σοβαρότερος από τους λόγους για τον οποίο η Ελλάδα είναι γνωστή σε όλη τη Γη. Οι αρχαίοι Έλληνες κληροδότησαν στους Νεοέλληνες λαμπρά μνημεία αρχιτεκτονικής και γλυπτικής, τα οποία εκατομμύρια τουρίστες έρχονται να θαυμάσουν. Παρότι οι Έλληνες νιώθουν πολύ περήφανοι για αυτή την κληρονομιά –μερικές φορές σε σημείο προγονολητρίας–, συχνά θεωρούν τους Δυτικοευρωπαίους ανώτερους και πιο «μοντέρνους» και μιμούνται ξένα πρότυπα και αξίες.
- ♦ **Αύξηση και μείωση πληθυσμού.** Εδώ και δεκαετίες πολλή, ορεινά κυρίως, χωριά έχουν εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους τους που δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν την ανεργία και την έλλειψη υποδομών και κατευθύνθηκαν στις μεγάλες πόλεις για να βρουν δουλειά. Από την άλλη, η Αθήνα έχει συγκεντρώσει το ένα τρίτο του ελληνικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται και εκεί ασφυκτικές συνθήκες ζωής. Επίσης, σε κάποια μικρά νησιά παρατηρείται το φαινόμενο να σφύζουν από ζωή το καλοκαίρι, λόγω των τουριστών που τα επισκέπτονται αλλά και των Ελλήνων που βρίσκουν εκεί δουλειά, ενώ τον χειμώνα να ερημώνουν καθώς απομένουν μόνο οι μόνιμοι κάτοικοί τους.
- ♦ **Φυσικές ομορφιές και καταστροφή τους.** Οι Έλληνες είναι περήφανοι για τις φυσικές ομορφιές της πατρίδας τους που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Δε διστάζουν όμως σε πολλές περιπτώσεις να καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον, είτε καταπατώντας δημόσια γη για να την εκμεταλλευτούν είτε ρυπαίνοντας είτε επεμβαίνοντας με κάθε τρόπο σε αυτό.

- ♦ **Πλούσιοι και φτωχοί.** Παρότι αυτή η ανισότητα υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες, στην Ελλάδα η αντίθεση αυτή φαίνεται και ανά περιφέρεια· οι ορεινές περιοχές είναι πολύ φτωχότερες από την Αττική και τους τουριστικούς προορισμούς, αν και η οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια επέτεινε τη φτώχεια και την εξάπλωσε σε όλη σχεδόν την Ελλάδα.
- ♦ **Μετανάστες προς και από την Ελλάδα.** Ενώ οι μετανάστες των προηγούμενων δεκαετιών από τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία, η μαζική εισροή μεταναστών από την Ασία έχει δημιουργήσει προβλήματα. Από την άλλη, παρατηρείται το φαινόμενο οι νέοι Έλληνες επιστήμονες να μεταναστεύουν κατά χιλιάδες προς την Ευρώπη και άλλες πλούσιες χώρες, λόγω της μεγάλης ανεργίας που υπάρχει στην πατρίδα μας.
- ♦ **Αντιφάσεις του χαρακτήρα των Ελλήνων.** Παρότι δεν είναι σωστό να γενικεύουμε τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά και να τα αποδίδουμε σε έναν λαό, μπορούμε με επιφύλαξη να μιλήσουμε για κάποια χαρακτηριστικά των Ελλήνων. Σε μεγάλο βαθμό λοιπόν είναι ανοιχτόκαρδοι, αυθόρμητοι, δημιουργικοί, φιλόξενοι και δείχνουν αλληλεγγύη. Ταυτόχρονα όμως παρατηρούνται και φαινόμενα προχειρότητας και καιροσκοπισμού και τα τελευταία χρόνια ξενοφοβίας και ρατσισμού.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 25]

1. Η συζήτηση με αφορμή το κείμενο 4 μπορεί να οργανωθεί γύρω από τους επόμενους άξονες:
  - ♦ Αύξηση της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο του καλοκαιριού.
  - ♦ Επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον με τοποθέτηση ομπρελών, καρεκλών, τραπεζιών, ποδηλάτων θαλάσσης κτλ.
  - ♦ Οικονομική εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο ωστόσο αποτελεί κοινό αγαθό (παραλία, θάλασσα κτλ.).

- ◆ Υπερβολικές τιμές στα προσφερόμενα είδη.
- ◆ Αύξηση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

2. Η εικόνα αυτή αποτελεί το εξώφυλλο ενός βιβλίου που έχει τίτλο *Άλκηστις, Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι και Αγγεία* και παρουσιάζει την Ελλάδα, θυμίζοντάς μας την ιστορία της και δείχνοντας το σημερινό της πρόσωπο.

Η αναφορά στο ιστορικό παρελθόν της Ελλάδας γίνεται με τα εξής στοιχεία:

- ◆ Τα αρχαία μνημεία του 5ου π.Χ. αιώνα στον λόφο της Ακρόπολης (δεσπόζει ο Παρθενώνας)
- ◆ Η Πύλη του Αδριανού, ρωμαϊκής εποχής (2ος αιώνας μ.Χ.)
- ◆ Γυναικεία μορφή από τοιχογραφία της μυκηναϊκής εποχής (1600-1100 π.Χ.)
- ◆ Τρούλος βυζαντινής εκκλησίας (πιθανόν της Καπνικαρέας) (11ος αιώνας μ.Χ.)

Τα παιδιά-τσοπιάδες στο κέντρο του εξωφύλλου και κάτω από πολλές ελληνικές σημαίες αναφέρονται στην Επανάσταση του 1821, ενώ τα πλοία του πολεμικού ναυτικού παραπέμπουν στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

Ο δεινόσαυρος προφανώς παραπέμπει στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλιανδρή, το τρόφι στα σύγχρονα μέσα μεταφοράς και οι κούκλες στον λαϊκό πολιτισμό.

- Κεντρικό θέμα του κολλάζ είναι η Ελλάδα. Όλα τα στοιχεία που περιλαμβάνει αφορούν τη χώρα μας και ειδικότερα την πρωτεύουσά της, την Αθήνα. Είναι ένας ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης του καλλιτέχνη, ο οποίος θέλει να τονίσει τα στοιχεία του παρελθόντος και του παρόντος που χαρακτηρίζουν την Ελλάδα και τους κατοίκους της.

3.

■ Πρώτο Παιχνίδι

– Καλημέρα. Ενδιαφέρομαι να αγοράσω ένα κτήμα, για να περνάω τις καλοκαιρινές διακοπές μου στην Ελλάδα. Έχετε κάτι να μου προτείνετε;

– Βεβαίως, υπάρχουν πάρα πολλές επιλογές. Έχω παραθαλάσσια οικόπεδα, μέσα στο κύμα. Όλο το καλοκαίρι θα μπορείτε να χαρείτε τη

θάλασσα. Επίσης, μπορώ να σας δείξω και οικόπεδα που βρίσκονται πιο μακριά από τη θάλασσα, αλλιά έχουν καταπληκτική θέα.

– Δεν είμαι, όμως, ακόμη βέβαιος, αν πρέπει να αγοράσω κάτι ή να συνεχίσω να νοικιάζω, όπως κάνω μέχρι τώρα τα τελευταία τρία χρόνια.

– Αν διαθέτετε χρήματα, σίγουρα είναι καλύτερα να αγοράσετε. Θα αποκτήσετε ένα σπίτι όπως το θέλετε, δε θα εξαρτιέστε από άλλους ούτε θα ψάχνετε κάθε χρόνο για να νοικιάσετε. Οι άνθρωποι, όπως ήδη ξέρετε, είναι φιλικοί και η περιοχή διαθέτει ένα σωρό καταστήματα που θα καλύπτουν όλες τις ανάγκες σας. Και το κυριότερο, θα έχετε μια ιδιοκτησία σε έναν από τους πιο αγαπητούς προορισμούς για καλοκαιρινές διακοπές. Δε θα είναι τέλειο να επισκέπτεστε όποτε θέλετε ένα τόσο ωραίο τοπίο, που η ομορφιά του είναι ασύγκριτη και γαληνεύει την ψυχή; Πάρτε το απόφαση και δε θα το μετανιώσετε.

– Καλώς. Θα έρθω αύριο να μου δείξετε τι έχετε να μου προτείνετε.

■ Δεύτερο παιχνίδι

– Καλημέρα, κυρ Γιώργο. Σου έχω μια πρόταση που θα σε ενθουσιάσει. Ένας ξένος θέλει να αγοράσει στην περιοχή και πληρώνει ένα σωρό λεφτά. Εσύ, νομίζω, θέλεις να πουλήσεις την ιδιοκτησία σου.

– Ναι, σκοπεύω να πουλήσω, αλλιά σε ξένο;

– Μα τι λες; Αυτός θα σου δώσει πιο πολλά λεφτά από οποιονδήποτε Έλληνα.

– Ναι, αλλιά δεν είναι μόνο τα λεφτά. Δε μου πάει να το δώσω σε έναν ξένο. Να έχει δηλαδή ένας αλλοδαπός ένα μέρος του τόπου μας; Εξάλλου, γύρω γύρω μένουν οι συγγενείς και οι φίλοι μου. Πώς θα τους φέρω έναν ξένο ανάμεσά τους;

– Και τώρα που νοικιάζει σπίτι και μένει εδώ όλο το καλοκαίρι, το ίδιο δεν είναι; Ίσα ίσα, θα αναβαθμιστεί η περιοχή και θα προσελκύσει και άλλους τουρίστες. Η ανάπτυξη μας συμφέρει όλους.

– Δεν ξέρω, εξακολουθεί να μη μου αρέσει η ιδέα.

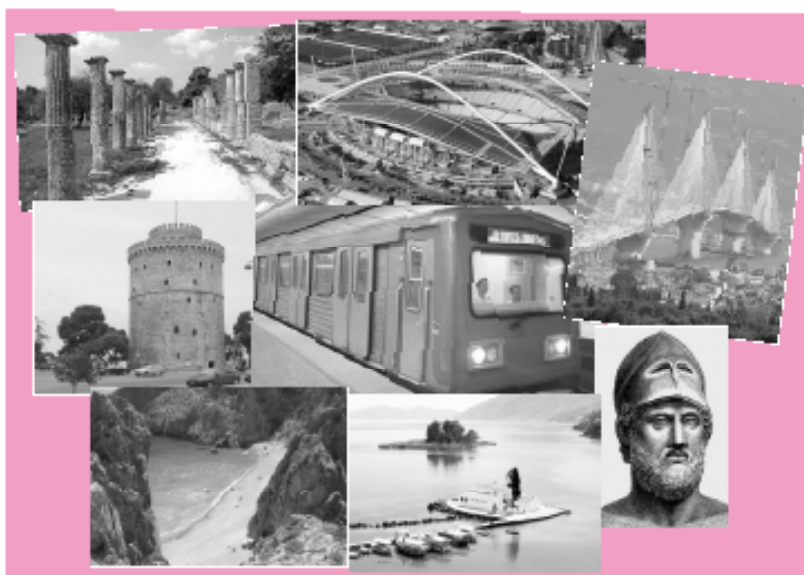
– Σκέψου το καλά πάντως, γιατί είναι μεγάλη ευκαιρία και κάποιος άλλος τελικά θα του πουλήσει, αν δεν το κάνεις εσύ.

4. Τα κείμενα της ενότητας αυτής παρουσιάζουν διαφορετικές όψεις της χώρας μας. Επισημαίνουν:
- ◆ Το κείμενο 1 τη συνεισφορά της Ελλάδας στον πολιτισμό και τη θεμελίωση της επιστήμης από τους αρχαίους Έλληνες.
  - ◆ Το κείμενο 2 τον θαυμασμό του ποιητή για το ιστορικό παρελθόν και το σχόλιό του για την ανάπτυξη της τεχνολογίας.
  - ◆ Το κείμενο 3 το φαινόμενο της εγκατάστασης πολλών μεταναστών από την ανατολική Ευρώπη στη χώρα μας και τις συνέπειές του.
  - ◆ Το κείμενο 4 την υπέρμετρη εκμετάλλευση των τουριστών στα τουριστικά μέρη.
  - ◆ Το κείμενο 5 τον ρόλο που έπαιξε ο ελληνικός χώρος στην επικοινωνία μεταξύ της Δύσης και της Ανατολής σε όλες τις εποχές.
  - ◆ Το κείμενο 6 τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας, τα σύνορά της και τον ρόλο της στη σύνδεση τριών ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής.
  - ◆ Το κείμενο 7 τη δυσκολία κατανόησης εκ μέρους των Άγγλων της παράδοξης συμπεριφοράς του Έλληνα σχετικά με την ορθόδοξη πίστη και τη διασκέδαση.
  - ◆ Το κείμενο 8 την ευρηματικότητα των Μικρασιατών προσφύγων μέσα από το πρόσωπο του Γιώργου Σεφέρη.
  - ◆ Το κείμενο 9 τη διάθεση φιλοσοφίας της ζωής που υπάρχει στον Έλληνα.
  - ◆ Το κείμενο 10 την αντίσταση των Ελλήνων στους κατακτητές με σκοπό την ανεξαρτησία τους.
  - ◆ Το κείμενο 11 τις ομορφιές και τον πολιτισμό ενός ελληνικού νησιού.
  - ◆ Το κείμενο 12 την προέλευση του ονόματος «Γραικοί».
  - ◆ Το κείμενο 13 την επιθυμία πολλών ξένων να αγοράσουν ιδιοκτησία στην Ελλάδα.
- Για κάθε τόπο της Ελλάδας μπορούμε να πούμε ότι ισχύουν τα περισσότερα από τα παραπάνω. Το ιστορικό μας παρελθόν και η ανάπτυξη της τεχνολογίας αφορούν όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Η τουριστική ανάπτυξη είναι χαρακτηριστικό πολλών περιοχών της Ελλάδας, κυρίως των νησιών και των παραλιών της ηπειρωτικής Ελλάδας. Οι υπόλοιπες όψεις της Ελλάδας υπάρχουν σε ορισμένα μέρη μόνο.

- Άλλες όψεις που μπορούμε να επισημάνουμε είναι:
  - ◆ οι στενοί οικογενειακοί και συγγενικοί δεσμοί που συνεχίζουν να ισχύουν και σήμερα,
  - ◆ οι Έλληνες επιστήμονες που διαπρέπουν στη χώρα μας ή και στο εξωτερικό,
  - ◆ οι ισχυρές ελληνικές παροικίες στο εξωτερικό,
  - ◆ οι τουριστικές επιχειρήσεις που ανήκουν σε ξένους.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 27]

1. Μπορείτε να φτιάξετε ένα κολλάζ με χαρακτηριστικά μέρη της Ελλάδας, μνημεία, σύγχρονα έργα τέχνης, ιδιαίτερες εκδηλώσεις και να βάψετε την προσωπική σας σφραγίδα. Παρακάτω σας δίνουμε ένα παράδειγμα.

2. Η Ελλάδα σας περιμένει (σλόγκαν).

Επισκεφτείτε τα ηλιόλουστα αιγαιοπελαγίτικα νησιά, δοκιμάστε τα πράσινα βαθιά νερά στα νησιά του Ιονίου, χαρείτε τη σκιά στα πευκόφυτα βουνά, ακούστε το κελάρυσμα από τα γάργαρα ποτάμια.

Απολαύστε τον ήλιο, τις παραλίες, τη θάλασσα, τους παραδοσιακούς μεζέδες. Η πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία θα πραγματοποιήσει

κάθε επιθυμία σας και θα σας χαρίσει αξέχαστη διαμονή. Είναι η καλύτερη επιλογή για τις καλοκαιρινές διακοπές σας.

Απευθυνθείτε στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα ή στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (<http://www.eot.gr/>).

- Στην πρώτη παράγραφο κυριαρχεί το ασύνδετο σχήμα και σε επίπεδο προτάσεων και σε επίπεδο όρων, επειδή εκφράζονται πολλαπλά νοήματα σε ένα σύνολο και χρειάζεται ύφος ζωηρό και έντονο. Στις υπόλοιπες χρησιμοποιείται παρατακτική σύνδεση, γιατί παρατίθενται ισοδύναμες προτάσεις, οι οποίες παρουσιάζουν τις απολαύσεις που προσφέρει η χώρα και τις επιλογές που έχει κάποιος στην αναζήτηση των πληροφοριών.
- 3.** Μπορείτε να επιλέξετε την επιστήμη των Μαθηματικών, στην ανάπτυξη της οποίας η συμβολή των Ελλήνων υπήρξε σημαντική. Μερικοί από τους σημαντικούς αρχαίους Έλληνες Μαθηματικούς είναι ο Θαλής ο Μιλήσιος, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, ο Ευκλείδης, ο Ζήνων, ο Εμπεδοκλής, ο Πυθαγόρας, ο Αρχιμήδης, ο Διόφαντος, ο Δημόκριτος.

Ως βιβλιογραφία μπορείτε να χρησιμοποιήσετε:

◆ *Ιστορία Ελληνικού Έθνους:*

Τόμος Β' *Αρχαίος Ελληνισμός*, σελ. 422-437, «Η αρχή της επιστήμης και της φιλοσοφίας»

Τόμος Γ' *Κλασική εποχή*, σελ. 469, «Ευκλείδης, Πλάτων», σελ. 486, «Αριστοτέλης», 523-524, «Μαθηματικά»

Τόμος Ε' *Ελληνιστικοί χρόνοι*, σελ. 315, «Τα Μαθηματικά»

◆ *Μαθηματικά Γ' Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016, 2005, σελ. 93, 188

◆ *Μαθηματικά Β' Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016, σελ. 103, 147, 183, 289, 338

◆ *Ιστορία Μαθηματικών*, εκδ. Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας καθώς και τις ιστοσελίδες της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας:

www.hms.gr

http://www.telemath.gr/mathematical_ancient_times/ancient_greek_mathematicians/greeks.php

<http://www.focusmag.gr/articles/view-article.rx?oid=97725>

<http://www.el.wikipedia.org/> (Στην Αναζήτηση γράψτε μαθηματικά)

<http://www.mathematics.gr/portal/article.asp?ArticleId=41>

4. Αντιφατικές όψεις της Ελλάδας τις οποίες μπορείτε να αναπτύξετε:
- ◆ Φιλοξενία και εκμετάλλευση των τουριστών στα τουριστικά μέρη
  - ◆ Υπέροχα τοπία από τη μια, ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος από την άλλη
  - ◆ Αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία, ξενόγλωσσες επιγραφές και εμπορευματοποίηση των πάντων
  - ◆ Γοττευτικά νησιά, κακές συγκοινωνίες

5. Καλοί μας φίλοι,

Κάθε χρόνο πολλοί ξένοι επισκέπτονται τη χώρα μας. Ο καθένας από αυτούς έρχεται έχοντας διαφορετικές πληροφορίες και αγνοώντας ίσως την εικόνα που θα συναντήσει. Αποφασίσαμε, λοιπόν, να σας παρουσιάσουμε την πατρίδα μας, για να γνωρίσετε τις ομορφιές της και να σας κεντρίσουμε το ενδιαφέρον να έρθετε να τη δείτε από κοντά.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με ένδοξο παρελθόν και μεγάλη ιστορία. Οι πρόγονοί μας ανέπτυξαν τα γράμματα και τις τέχνες με αφάνταστη τελειότητα και δημιούργησαν πολλά έργα που σήμερα προκαλούν θαυμασμό και έκπληξη. Έθεσαν τα θεμέλια των επιστημών και δίδαξαν πως πρέπει κάθε άνθρωπος να υπερασπίζεται την πατρίδα του και να αγωνίζεται για την τιμή και την ελευθερία. Άφησαν μνημεία απaráμιλητης τέχνης, όπως είναι η Ακρόπολη της Αθήνας, η Ολυμπία, οι Μυκίνες, ο Μιστράς και τόσα άλλα, διάσπαρτα σε όλη την Ελλάδα. Αξίζει, λοιπόν, να επισκεφτεί κάποιος όσα περισσότερα από αυτά μπορεί.

Πόσα περισσότερα, όμως, έχει να δει κάθε ξένος ακόμα και ένας έφηβος, σ' αυτή τη μικρή χώρα! Τα αμέτρητα μικρά και μεγάλα νησιά, τις γαλαζοπράσινες ελληνικές θάλασσες, τα δαντελένια ακρογιάλια, τη λιτή ολόλευκη αρχιτεκτονική των Κυκλάδων και την πέτρινη αγριάδα των μεγάλων νησιών. Θα επισκεφτεί, επίσης, βουνά πευκόφυτα, θα χαρεί λιουλούδια, δροσερές πηγές και γλυκές φωνές πουλιών, καταπράσινους κάμπους που διασχίζονται από ποτάμια με γάργαρα νερά, απέραντους ελαιώνες, ακύμαντες λίμνες. Θα γαληνέψει και θα βιώσει ποικίλα συναισθήματα παρακολουθώντας με τους φίλους του ένα μαγευτικό ηλιοβασί-

λεμα. Θα περπατήσει και θα ζήσει από κοντά τα αμέτρητα γραφικά τοπία που παρουσιάζονται συνεχώς μπροστά του.

Το σημαντικότερο, βέβαια, σ' αυτό το ταξίδι του είναι η γνωριμία με τους ανθρώπους και η ποιότητα των διακοπών του. Οι σύγχρονοι Έλληνες διαθέτουν μόρφωση, καλλιέργεια, ευγένεια και την πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία. Υποδέχονται τον ξένο με φιλικό τρόπο και τον φέρνουν σε επαφή με τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμά τους. Στα τουριστικά μέρη, οργανωμένα ξενοδοχεία, ξενώνες, εστιατόρια και μαγαζιά με νυχτερινή διασκέδαση του παρέχουν τη δυνατότητα πολλαπλών επιλογών. Ακόμα, τα μεταφορικά μέσα είναι τελευταίας τεχνολογίας και του προσφέρουν άνεση, ταχύτητα και ευκολία στις μετακινήσεις του.

Νομίζουμε ότι με όσα σας γράψαμε θα σας παρακινήσουμε να μας επισκεφτείτε το συντομότερο. Σας περιμένουμε και, στο μεταξύ, είμαστε έτοιμοι να λύσουμε οποιαδήποτε απορία σας ή να δώσουμε όποια πληροφορία χρειαστείτε.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Οι μαθητές του 3ου Γυμνασίου Αθήνας

- **ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:** Στη συνέχεια, μπορείτε να φτιάξετε έναν πίνακα, όπως ο ακόλουθος, και να σημειώσετε σε ποια στήλη κάθε κατηγορίας αξιολογείτε το κείμενό σας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ					
Κριτήρια	καθόλου	λίγο	μέτρια	αρκετά	πολύ
Το κείμενο δίνει μια όσο το δυνατόν σφαιρική εικόνα της Ελλάδας;					
Τα στοιχεία είναι σωστά οργανωμένα σε παραγράφους;					

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήρια	καθόλου	λίγο	μέτρια	αρκετά	πολύ
Οι συνδέσεις των προτάσεων αναδεικνύουν τις σχέσεις των νοημάτων που είχατε στον νου σας;					
Το λεξιλόγιο είναι σαφές, ακριβές και κατάλληλο για ένα γράμμα μαθητών προς μαθητές άλλου σχολείου;					

Πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα

1. Να επιλέξετε ένα μνημείο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και ένα έργο της σύγχρονης Ελλάδας που θεωρείτε αντιπροσωπευτικά και να τα προβάλτε σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σας, διαφημίζοντας με αυτό τον τρόπο τη χώρα.

Τα δύο διαφορετικά πρόσωπα της χώρας μας

Η Ελλάδα είναι η χώρα που συνδυάζει την μακραίωνη ιστορία του πολιτισμού της με τη σύγχρονη τεχνολογική ανάπτυξη. Είναι ένας τόπος όπου μπορεί ο καθένας να συναντήσει πολλά αρχαιοελληνικά μνημεία, αλλά και κατασκευές μοντέρνας τέχνης. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα για το καθένα θα κάνει περισσότερο κατανοητή την άποψη αυτή.

Ένας από τους πιο γνωστούς ναούς της Αρχαίας Ελλάδας βρίσκεται στο Σούνιο. Αυτό το γημείο που βρέχεται και από τις τρεις πλευρές από τη θάλασσα διέλεξαν οι Αθηναίοι για να κτίσουν αρχαίο ναό, ώστε να τιμήσουν και να λατρεύουν τον Ποσειδώνα, τον πανίσχυρο θεό της θάλασσας. Χτίστηκε το 444 π.Χ. και είναι ένας επιβλητικός δωρικός ναός με λευκές μαρμαρίνες κολώνες, έξι στις στενές του πλευρές και δεκατρείς στις μακριές. Αποτελούσε στρατηγικό γημείο για τον έλεγχο του Αιγαίου και του Πειραιά από τους Αθηναίους, αλλά και ιερό τόπο για τους αρχαίους Έλληνες και κυρίως τους ναυτικούς, οι οποίοι άφηναν δώρα και έκαναν θυσίες για να εξευμενίσουν τον Ποσειδώνα.

Σήμερα η επίσκεψη στα ερείπια του ναού στο ψηλότερο σημείο του ακρωτηρίου, ειδικά το ηλιοβασίλεμα, είναι μοναδική.

Φεύγοντας από την Αττική, οδηγούμε νότια και 200 χλμ. περίπου από την Αθήνα φτάνουμε στην υπερ-χέφυρα της Ελλάδας, τη Χέφυρα Ρίου-Αντιρρίου που διασχίζει τον Κορινθιακό κόλπο. Η καλωδιωτή αυτή χέφυρα ολοκληρώθηκε το 2004 και συνδέει την Πελοπόννησο με τη δυτική ηπειρωτική Ελλάδα. Υψώνεται από το νερό σε ύψος πάνω από 50 μέτρα, το μήκος της είναι 2.252 μ. και στηρίζεται σε τέσσερις πυλώνες υποστήριξης και 368 λεπτά καλώδια. Έχει τέσσερις λωρίδες κυκλοφορίας οχημάτων σε κάθε κατεύθυνση καθώς και πεζόδρομο/ποδηλατόδρομο. Το πιο εκπληκτικό όμως είναι ότι σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει ισχυρούς βειαιμούς, αφού διασχίζει ένα ενεργό βειαιμικό ρήγμα, αλλά και δυνατούς ανέμους και πτώση ακόμη και ενός δεξαμενόπλοιου 180.000 τόνων πάνω στους πυλώνες της. Θεωρείται ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα της σύγχρονης τεχνολογίας.

Πολύ εύκολα συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι Ελλάδα δεν είναι μόνο οι αρχαιολογικοί της χώροι ή τα μαγευτικά τοπία της, αλλά και ο σύγχρονος πολιτισμός και η επιστημονική και τεχνολογική εξέλιξη, που την κάνουν να αποκτά τη δική της φουβιογνωμία μέσα στην Ευρώπη.

2. Να περιγράψετε στο ημερολόγιό σας δύο πολύ διαφορετικά μέρη της Ελλάδας που επισκεφτήκατε και να γράψετε την εντύπωση που σας προκάλεσε η επίσκεψή σας σε αυτά.

Μόλις χύριβα από τις διακοπές που έκανα με έναν φίλο μου, αρχικά στο χωριό του παππού μου όπου τον φιλοξένησα και έπειτα σε ένα μεγάλο ξενοδοχείο στη Ρόδο, όπου μας φιλοξένησε και τους δύο ένας θείος του. Δεν είχα φανταστεί ποτέ πιο διαφορετικά μέρη.

Στο χωριό του παππού μου, που είναι στην Ήπειρο πάνω στο βουνό, μένουν πολύ λίχοι άνθρωποι που γνωρίζονται μεταξύ τους και όποτε συναντιούνται καλημερίζονται. Και εμάς, που ήμασταν επικεκέπτες, μάς χαιρετούσαν όλοι. Επίσης, αμέσως γνωριστήκαμε με τα ελάχιστα παιδιά που μένουν εκεί και καθόμασταν μαζί στην πλατεία του χωριού. Αντίθετα, στο μεγάλο ξενοδοχείο στη Ρόδο υπήρχε πάρα πολύς κόσμος, τουρίστες Έλληνες και ξένοι, και δεν ήταν δυνατόν να γνωρίσεις κανένα, αφού ο καθένας ακολουθούσε διαφορετικό πρόγραμμα και όλοι έκορπίζονταν στα μαγαζιά και τις παραλίες.

Μου έκανε επίσης μεγάλη εντύπωση πόσα πολλά μαγαζιά υπήρχαν, εμπορικά με ρούχα, παπούτσια, είδη μπάνιου και αναμνηστικά, εστιατόρια, καφετέριες, μπαρ και ό,τι άλλο

μπορεί να φανταστεί κανείς, τόσα πολλά όσα και στην Αθήνα και οι άνθρωποι τα χέμιζαν και φώνιζαν κάθε ώρα της μέρας. Στο χωριό του παππού μου υπάρχει μόνο ένα μπακάλικο και το καλοκαίρι ανοίγει και ένα βουβλατζίδικο όπου καθόμασταν όλοι τα βράδια. Οι κάτοικοι είναι πιο φτωχοί, αλλά όχι λιγότερο χαρούμενοι. Εκεί, η μέρα κυλούσε ήρεμα, καθόμασταν στο σπίτι ή στην πλατεία ή πηγαίναμε για εξερεύνηση στο δάσος δίπλα στο χωριό, για να απολαύσουμε τη φύση. Η ησυχία ήταν εντυπωσιακή, ειδικά τη νύχτα το πολύ να ακουχόταν κάποιος εκύλος. Στη Ρόδο, όλο το εικοσιτετράωρο υπήρχαν φώτα και φασαρία, γιατί ακουχόταν η μουσική από τα μαχαζιά και άνθρωποι που μιλούσαν δυνατά και χελούβαν, ενώ η μεγάλη παραλία ήταν γεμάτη ξαπλώστρες και πλήθος κόσμοι.

Πέρασα πολύ ωραία και στα δύο μέρη, παρόλο που δεν έμοιαζαν καθόλου μεταξύ τους. Οι τόσο έντονες διαφορές τους με έκαναν να συνειδητοποιήσω ότι η Ελλάδα έχει πολλές όψεις και μέρη που είναι σαν διαφορετικοί κόσμοι.

Διαθεματική εργασία

- Ο τουριστικός οδηγός θα περιλαμβάνει αρκετά θέματα που αφορούν την περιοχή σας. Επιλέξτε τους αποδέκτες της εργασίας σας. Αν απευθύνεται σε Ευρωπαίους, θα προσπαθήσετε να εντοπίσετε και κάποια σχέση που μπορεί να έχει ο τόπος σας με τις ευρωπαϊκές χώρες (Διαφωτισμός, φιλελληνισμός, συμμαχία στους δύο Παγκόσμιους πολέμους). Το ίδιο θα κάνετε και με την Ασία (σχέσεις και επιρροές από την Ανατολή) ή με τις άλλες ηπείρους (μεταναστευτικό ρεύμα). Θα χωριστείτε σε ομάδες, καθεμία από τις οποίες θα αναλάβει να ολοκληρώσει κάποια ενότητα. Ο οδηγός μπορεί να περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές τα εξής:
  - ◆ Πρόλογο (οδηγίες ανάγνωσης του τουριστικού οδηγού).
  - ◆ Γεωγραφική θέση της περιοχής (γεωγραφικό διαμέρισμα, νομό, κοντινή πόλη κτλ.), μορφολογία του εδάφους (βουνό, θάλασσα, πεδιάδα κτλ.), κλίμα. Ο εντοπισμός του τόπου πάνω στον χάρτη της Ελλάδας θα δίνει μια επιπρόσθετη χρήσιμη πληροφορία στους ταξιδιώτες.
  - ◆ Προϊστορία (αν υπάρχει) και ιστορία του τόπου (κατά χρονικές περιόδους) – Σχετικοί μύθοι – Σημαντικά πρόσωπα που γεννήθηκαν ή έζησαν εκεί σε όλες τις ιστορικές περιόδους καθώς, επίσης, και σύγχρονοι εκπρόσωποι της επιστήμης, της τέχνης και των γραμμάτων.

- ◆ Ασχολίες των κατοίκων, προϊόντα, τοπικές γιορτές, πανηγύρια.
- ◆ Περιήγηση της πόλης (σημαντικά μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, πάρκα, πλατείες, αξιοσημείωτα μέρη για ξεκούραση, καφέ, περίπατο, ψώνια).
- ◆ Αν υπάρχει και ευρύτερη περιοχή, οργάνωση φυσιολατρικών περιπάτων, διαδρομών που περιλαμβάνουν επισκέψεις, περιηγήσεις, στάσεις σε συγκεκριμένα σημεία, μέρη για φαγητό ή ποτό.
- ◆ Παραδοσιακές συνταγές φαγητών και γλυκισμάτων που παρουσιάζουν ιδιαίτερη νοστιμιά, επισκέψεις σε οικοτεχνίες της περιοχής.
- ◆ Χρήσιμες πληροφορίες: τρόπος μετάβασης (με ΙΧ, λεωφορείο, αεροπλάνο, πλοίο, τρένο), καταλύματα (ξενοδοχεία, πανσιόν, ξενώνες), εσωτερικές συγκοινωνίες (λεωφορεία, ταξί, μετρό κτλ.), ενοικιάσεις τροχοφόρων, τηλέφωνα πρώτης ανάγκης (κέντρο υγείας, νοσοκομείο, δήμος, αστυνομία, υπηρεσία οδικής βοήθειας).

Είναι απαραίτητο όλες οι προηγούμενες πληροφορίες να συνοδεύονται από χαρακτηριστικές φωτογραφίες της πόλης και των γύρω περιοχών, σημαντικών έργων τέχνης που εκτίθενται σε μουσεία, εκκλησίες, πλατείες. Αυτή την εργασία την αναλαμβάνουν ομάδες μαθητών που ή φωτογραφίζουν οι ίδιοι τα αντικείμενά τους ή βρίσκουν από έντυπα ή sites από το διαδίκτυο ό,τι χρειάζονται. Αναγκαίος, επίσης, είναι και ο χάρτης της πόλης με τις ονομασίες των δρόμων, τα δημόσια κτίρια και τα μέρη τα οποία μπορεί κάποιος να επισκεφτεί, φωτογραφίες ιστορικών προσώπων του τόπου, πληροφορίες για τοπικά έντυπα, προτάσεις για αγορές συγκεκριμένων τοπικών παραδοσιακών προϊόντων.

- Για να οργανώσετε την ηλεκτρονική μορφή του τουριστικού οδηγού σας, μπορείτε να επισκεφτείτε τις ακόλουθες διευθύνσεις:

<http://www.pieria-tourism.gr/>

<http://www.about-ioannina.gr/>

<http://www.kom.gr/tourguide/>

http://www.chiosnet.gr/tourism/default_gr.htm

<http://www.greek-tourism.gr/rodos/map.htm>

<http://www.zakynthos-hotel.gr/>

- Αν έχετε συνεργασία με κάποια σχολεία του εξωτερικού, θα μεταφράσετε τον τουριστικό οδηγό σας με τη βοήθεια των καθηγητών που σας διδάσκουν ξένες γλώσσες. Αυτή την εργασία μπορούν να αναλάβουν μαθητές που έχουν ιδιαίτερες γνώσεις στην ξένη γλώσσα που χρειάζεται.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ▼

- ◆ Οι προτάσεις βρίσκονται στον λόγο είτε σε **ασύνδετο** σχήμα είτε συνδεδεμένες μεταξύ τους.
- ◆ Όταν συνδέονται μεταξύ τους, η σύνδεση μπορεί να είναι είτε **παρατακτική** είτε **υποτακτική**.
- ◆ Σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται για την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων είναι: **συμπληκτικοί, διαχωριστικοί, αντιθετικοί, συμπερασματικοί και ο επεξηγηματικός.**
- ◆ Σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται για την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων είναι: **ειδικοί, χρονικοί, αιτιολογικοί, υποθετικοί, τελικοί, αποτελεσματικοί, διστακτικοί, αντιθετικοί, ο συγκριτικός και ο βουλητικός.**
- ◆ Κάθε ομιλητής/συγγραφέας επιλέγει τον τρόπο που θα συνδέσει τις προτάσεις του, ανάλογα με **το είδος της σχέσης που έχουν οι προτάσεις αυτές στη σκέψη του.**
- ◆ Μια ερευνητική εργασία ξεκινάει από **έναν προβληματισμό.**
- ◆ Όταν γράφω μια ερευνητική εργασία, δεν αντιγράφω, αλλιά **συνθέτω το δικό μου κείμενο, είμαι δημιουργός.**
- ◆ Στο τέλος της ερευνητικής εργασίας παραθέτω με **αλφαβητική σειρά τον κατάλογο με τις πηγές μου (βιβλία, άρθρα, ηλεκτρονικές διευθύνσεις κ.λπ.).**
- ◆ Για να καταλάβω ακριβώς τι σημαίνει μια λέξη μέσα σε ένα κείμενο, πρέπει να λάβω υπόψη μου **ποιος τη λέει, σε ποιον την απευθύνει, πού και πότε τη χρησιμοποιεί, σε τι είδους κείμενο περιλαμβάνεται αλλιά και το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται.**

Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών

Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση των προτάσεων –
Σύνθεση ερευνητικών εργασιών – Η επιλογή της λέξης

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Το οικοπεδάκι του Θεού]

1. Το κείμενο απευθύνεται σε μικρότερα παιδιά και μοιάζει με παραμύθι. Το ύφος είναι οικείο, απλοϊκό, άμεσο.
  - Τα στοιχεία που αιτιολογούν την άποψη αυτή είναι τα εξής: Ο χρόνος δεν είναι συγκεκριμένος (*Την εποχή που...*) και το θέμα της ιστορίας δεν είναι πραγματικό ή αληθοφανές (*ο Θεός μοίραζε τη γη στους ανθρώπους*). Η συνομιλία του Θεού με τους ανθρώπους έχει μια αμεσότητα, όπως αυτή που συναντά κανείς στα παραμύθια ή στις ιστορίες της Παλαιάς Διαθήκης. (*Έχω κρατήσει κι εγώ ένα οικοπεδάκι, για να περάσω τα γηραιά μου.*) Η περιγραφή του τοπίου (*σύμπλεγμα από δαντέλες κεντημένο πάνω σε γαλάζιο ύφασμα = νησιωτική Ελλάδα / τρία ακρωτήρια, που μοιάζουν με τα τρία δάχτυλα ενός γίγαντα = Χαλκιδική*) καθώς και ο εντοπισμός των νησιών (*ιππόκαμπος = Εύβοια*) και των συγκεκριμένων τόπων (*καταπράσινος λόφος μ' ένα εκκλησάκι στην κορφή του = Λυκαβηττός / γυμνός τεράστιος βράχος... ένα μνημείο... στην κορφή του.. κλουβί από μάρμαρο = Ακρόπολη – Παρθενώνας*) γίνεται με παρομοιώσεις και παραπομπές στον απλοϊκό κόσμο των παιδιών.
2. Υπάρχει μια χώρα φτωχή και βασανισμένη –ονόματα δε λήμε– τόσο όμορφη όμως, που το καταλαβαίνει κανείς από την παρακάτω ιστορία:

Την εποχή, λήει, που ο Θεός μοίραζε τη γη στους ανθρώπους μερικοί απουσίαζαν. Διασκέδαζαν ή αδιαφόρησαν. Μόλις όμως τέλειωσε η μοιρασιά κι έμειναν χωρίς γη, πήγαν να παραπονεθούν στον Θεό. Εκείνος τους δέχτηκε αυστηρά:

«Όταν μοίραζα τη γη στους ανθρώπους, εσείς χαζεύατε. Ποιος σας φταίει; Τώρα λοιπόν είναι αργά. Δεν έχω άλλη γη».

Αυτοί δικαιολογήθηκαν ζητώντας συγγνώμη, παρακάλεσαν, έκληψαν, ώσπου με τα πολλὰ ο Θεός τούς λυπήθηκε και τους λήει:

«Ας είναι... Έχω κρατήσει κι εγώ ένα οικοπεδάκι, για να περάσω τα γηρατειά μου. Απ' αυτό θα σας κόψω κι εσάς ένα κομμάτι να το κάνετε πατρίδα». (Ας πάει και το παλιόμπελο, σαν να τους έλεγε). Και τους χάρισε το μισό, ενώ το άλλο μισό το κράτησε πράγματι για τον εαυτό του. [...]

Ας δούμε τώρα τη χώρα απ' τη μεριά του Θεού. Δηλαδή από ψηλά.

Με την πρώτη ματιά πάνω στον χάρτη, καταλαβαίνουμε αμέσως πως κάτι ήξερε Αυτός που το κράτησε για τον εαυτό του αυτό το οικοπεδάκι. Βλέπουμε αμέτρητα νησιά και νησάκια και βραχονησίδες σκορπισμένα στη θάλασσα, σαν σύμπλεγμα από δαντέλες κεντημένο πάνω σε γαλάζιο ύφασμα. Το πρώτο νησί που θα συναντήσουμε, καθώς ερχόμαστε από τον νοτιά, είναι αυτό εκεί κάτω, το μακρουλό κι οριζόντιο. Διασχίζοντας το πέλαγος προς τα βόρεια, συναντάμε ένα πολύ μεγαλύτερο (αν και δεν ξέρουμε αν είναι κι αυτό νησί), κολλημένο στο κύριο οικόπεδο. Μοιάζει με πηλανόφυλλο που έπεσε στο νερό. Παραπάνω, μια μεγάλη χερσόνησος. Σε τούτη τη γη σημειώνονται πολλή χωριά και πόλεις, από τις οποίες η μεγαλύτερη απλώνεται στα γύρω βουνά και φτάνει ως τις θάλασσες. Είναι η πρωτεύουσα. Χαμηλώνουμε προς το κέντρο, ώσπου να ξεχωρίσουμε δύο κυρίαρχους λόφους. Ο πρώτος είναι καταπράσινος, μ' ένα εκκλησιάκι στην κορφή του. Απέναντί του ο άλλος δεν είναι παρά ένας γυμνός τεράστιος βράχος, πασίγνωστος σ' όλο τον κόσμο από ένα μνημείο που ακτινοβολεί στην κορφή του και μοιάζει με κλουβί από μάρμαρο...

Δίπλα στη γη αυτή, και λίγο πιο πάνω, υπάρχει το τρίτο μεγάλο νησί. Θυμίζει κάποιο ζώο θαλασσινό, μάλλον ιππόκαμπο. Η ουρά του κολλυμπάει μέσα στο βαθύ, σκουρόχρωμο πέλαγος, ενώ το κεφάλι του αναπαύεται στις ανοιχτόχρωμες αμμουδιές.

Χαμηλή πτήση. Θάλασσα ήρεμη. Ελαφρό αεράκι φυσάει, που φουσκώνει τα πανιά κι ανυψώνει τους γλήρους. Μια απέραντη ακτή ανηφορίζει καθέτως. Εδώ δεν υπάρχουν νησιά, ούτε λιμάνια. Πιο ψηλά σχηματίζεται ένας μεγάλος κόλπος, που στο βάθος του βρίσκεται η δεύτερη μεγάλη πόλη της χώρας. Δεξιότερα, τα δασωμένα βουνά κατεβαίνουν ως τη θάλασσα και σχηματίζουν τρία ακρωτήρια, που μοιάζουν με τα τρία δά-

κτυπα ενός γίγαντα. Σίγουρα αυτά τα βουνά θα διάλεγε ο Θεός για να χτίσει το εξοχικό του, καθώς διακρίνουμε κιόλας μερικά μοναστήρια με στα δάση.

3. ● Διασκέδαζαν / ή αδιαφόρησαν. (Δύο κύριες προτάσεις, **παρατακτική σύνδεση**)
- Όταν μοίραζα τη γη στους ανθρώπους, / εσείς χαζεύατε. (Δευτερεύουσα και κύρια πρόταση, **υποτακτική σύνδεση**)
- Αυτοί δικαιολογήθηκαν ζητώντας συγγνώμη, / παρακάλεσαν, / έκληψαν (**ασύνδετες προτάσεις, κύριες**)

4. Με την πρώτη ματιά πάνω στον χάρτη, καταλαβαίνουμε αμέσως πως κάτι ήξερε αυτός που το κράτησε για τον
- Νησιωτική Ελλάδα εαυτό του αυτό το οικοπεδάκι. Βλέπουμε αμέτρητα νησιά και νησάκια και βραχονησίδες σκορπισμένα στη θάλασσα, σαν σύμπληγμα από δαντέλλες κεντημένο πάνω
- Κρήτη σε γαλάζιο ύφασμα. Το πρώτο νησί που θα συναντήσουμε, καθώς ερχόμαστε από το νοτιά, είναι αυτό εκεί κάτω, το μακρουλό κι οριζόντιο. Διασχίζοντας το πέλαγος προς τα βόρεια, συναντάμε ένα πολύ μεγαλύτερο (αν και δεν ξέρουμε αν είναι κι αυτό νησί), κολλημένο στο κύριο οικόπεδο. Μοιάζει με πηλανόφυλλο που έπεσε στο νερό. Παραπάνω, μια μεγάλη χερσόνησος. Σε τούτη τη γη σημειώνονται πολλή χωριά και πόλεις, από τις οποίες η μεγαλύτερη απλώνεται στα γύρω βουνά και φτάνει ως τις θάλασσες. Είναι η πρωτεύουσα. Χαμηλώνουμε προς το κέντρο, ώσπου να ξεχωρίσουμε δύο κυρίαρχους λόφους. Ο πρώτος είναι καταπράσινος, μ' ένα εκκλησάκι στην κορφή του. Απέναντί του ο άλλος δεν είναι παρά ένας γυμνός τεράστιος βράχος, πασίγνωστος σ' όλο τον κόσμο από ένα μνημείο που ακτινοβολεί στην κορφή του και μοιάζει με κλουβί από μάρμαρο...
- Εύβοια Δίπλα στη γη αυτή, και λίγο πιο πάνω, υπάρχει το

τρίτο μεγάλο νησί. Θυμίζει κάποιο ζώο θαλασσινό, μάλλον ιππόκαμπο. Η ουρά του κολλημπάει μέσα στο βαθύ, σκουρόχρωμο πέλαγος, ενώ το κεφάλι του αναπαύεται στις ανοιχτόχρωμες αμμουδιές.

Χαμηλή πτήση. Θάλασσα ήρεμη. Ελαφρό αεράκι φυσάει, που φουσκώνει τα πανιά κι ανυψώνει τους γλήρους. Μια απέραντη ακτή ανηφορίζει καθέτως. Εδώ δεν υπάρχουν νησιά, ούτε λιμάνια. Πιο ψηλά σχηματίζεται ένας μεγάλος κόλπος, που στο βάθος του βρίσκεται η δεύτερη μεγάλη πόλη της χώρας. Δεξιότερα, τα δασωμένα βουνά κατεβαίνουν ως τη θάλασσα και σχηματίζουν τρία ακρωτήρια, που μοιάζουν με τα τρία δάχτυλα ενός γίγαντα. Σίγουρα αυτά τα βουνά θα διάλεγε ο Θεός για να χτίσει το εξοχικό του, καθώς διακρίνουμε κιόλας μερικά μοναστήρια μες στα δάση.

Θεσσαλονίκη

Χαλκιδική

Άγιο Όρος

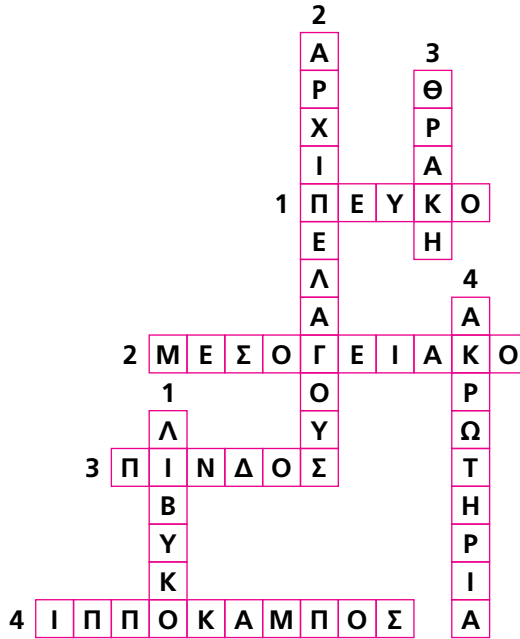
- 5.** Η Ελλάδα είναι μια πολύ μικρή χώρα, τόσο που αν τη δει κανείς ανάμεσα στις άλλες χώρες του κόσμου, δύσκολα τη διακρίνει. Αν όμως την ξεχωρίσει από τις γειτονικές της και την παρατηρήσει, καταλαβαίνει πόσο διαφορετική και ξεχωριστή είναι.

Εκτός από τα νησιά που είναι γύρω της, αποτελείται από ένα κύριο σώμα με πολλές πράσινες πεδιάδες και ακόμα περισσότερα βουνά. Το πιο ψηλό είναι ο Όλυμπος· οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι το κατοικούσαν οι θεοί και γι' αυτό δεν μπορούσαν να φτάσουν την κορυφή του. Κοντά του και από τη μεριά που χάνεται ο ήλιος το απόγευμα βλέπουμε την οροσειρά της Πίνδου. Αυτή είναι μια μακριά σειρά από συνεχόμενα βουνά που απομονώνουν μια ολόκληρη περιοχή, την Ήπειρο, από την υπόλοιπη χώρα. Κατεβαίνοντας, συναντούμε πολύ κόσμο μαζεμένο σε άσπρες από το χιόνι πλαγιές, που τρέχει με μακριά πέδιλα, ανεβαίνει σε βαγονάκια που κρέμονται από ένα σκοινί και παίζει με χιονόμπαλες. Είναι το χιονοδρομικό κέντρο στο βουνό που λέγεται Παρνασσός. Στο τέλος του σώματος δύο βουνά ξακουστά, ο Ταΰγετος και ο Πάρνωνας, ανάμεσα

στα οποία υπάρχει μια πόλη που από πολύ παλιά ήταν γνωστή και μάλι-στα είχε πολύ δυνατό στρατό, η Σπάρτη.

Η χώρα μας έχει κι άλλα ποητά βουνά. Είναι πολύ δύσκολο, όμως, να τα μάθουμε όλα. Αξίζει πολύ περισσότερο να τα επισκεφτούμε και να τα περπατήσουμε.

6.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Τουριστικοί πόλοι έλξης στην Αθήνα]

1. α. Το κείμενο 11 του Βιβλίου του μαθητή αναφέρεται στη Χίο και στις ομορφιές που θα συναντήσει στο νησί ένας τουρίστας. Το κείμενο 2 του Τετραδίου εργασιών αναφέρεται στην Αθήνα και στα παραθαλάσσια μέρη που βρίσκονται κοντά της και προσεγγίζονται με θαλάσσια σκάφη. Ο σκοπός και των δύο διαφημίσεων είναι ο ίδιος: Προβάλλει-διαφημίζει έναν τόπο στους υποψήφιους επισκέπτες.
- β. Στο κείμενο 11 οι εικόνες ενισχύουν το μήνυμα που εκφράζεται με τον λόγο στη διαφήμιση. Αντίθετα, στο κείμενο 2 η εικόνα, στην οποία κυριαρχεί ένα ιστιοφόρο που έχει για πανί την ελληνική σημαία, ανατρέπει την κύρια φράση της διαφήμισης *Οι μόνοι τουριστικοί πόλοι έλ-*

ξης στην Αθήνα είναι τα μουσεία και προτρέπει έτσι τον αναγνώστη να διαβάσει το υπόλοιπο κείμενο, για να κατανοήσει αυτή την αντίφαση.

- γ. Μακροπερίοδος λόγος κυριαρχεί στη διαφήμιση του κειμένου 2, και ειδικότερα στην πρώτη περίοδο (Αλλά, εάν έχετε επισκεφθεί μόνο μουσεία στην Αθήνα, κάνετε παρέα με λάθος κόσμο).
- δ. Περισσότερο περίεργη και ασυνήθιστη διαφήμιση είναι εκείνη του κειμένου 2.
- Ενώ το κύριο σύνθημά της αφορά τα μουσεία της Αθήνας, η εικόνα που κυριαρχεί είναι ένα ιστιοφόρο και χρειάζεται κάποιος να διαβάσει όλο το κείμενο που βρίσκεται κάτω από την εικόνα για να καταλάβει τι διαφημίζεται.
2. ♦ *εάν έχετε επισκεφθεί μόνο μουσεία στην Αθήνα*: δευτερεύουσα πρόταση
 ♦ *Αλλά κάνετε παρέα με λάθος κόσμο*: κύρια πρόταση
- Συνδετική λέξη: *εάν*
  - Η συνδετική λέξη συνδέει τη δευτερεύουσα πρόταση με την κύρια με υποτακτική σύνδεση.
 ♦ *Γιατί δίπλα στην Αττική βρίσκεται το Αιγαίο*: δευτερεύουσα πρόταση
  - Συνδετική λέξη: *γιατί*
  - Η συνδετική λέξη συνδέει τη δευτερεύουσα πρόταση με την προηγούμενη κύρια με υποτακτική σύνδεση.
3. Ο ομιλητής της ελληνικής γλώσσας θα αναγνώριζε τις λέξεις: *tourist, attractions, Athens, museums*.
- ♦ *tourist*: ξένης προέλευσης λέξη που χρησιμοποιείται στα ελληνικά
  - ♦ *attractions*: ξένης προέλευσης λέξη που χρησιμοποιείται στα ελληνικά
  - ♦ *Athens*: η Αθήνα στα αγγλικά, άρα η προέλευσή της είναι ελληνική
  - ♦ *museums*: η λέξη έχει ελληνική ρίζα < μουσείο < μούσα
4. ♦ Η μαρίνα ήταν γεμάτη με **σκάφη** αναψυχής.
 ♦ Οι επιβάτες σχημάτιζαν ουρά. Το **πλοίο** της γραμμής είχε καθυστέρηση.
 ♦ Ο Θανάσης αγαπούσε πολύ τη θάλασσα. Ονειρευόταν κάποτε να δουλέψει στα **καράβια**.
 ♦ Η βύθιση ενός **πετρελαιοφόρου** προκάλεσε τεράστια ρύπανση στη θάλασσα.

5. Τα μόνα αξιοθέατα της Ελλάδας είναι οι αρχαιολογικοί χώροι.

Εάν έχετε επισκεφτεί μόνο τους αρχαιολογικούς χώρους στην Ελλάδα, ίσως έχετε κάνει λιάθος επιλογές, αφού έχετε δει μόνο ένα κομμάτι της, χάνοντας την ευκαιρία να αξιοποιήσετε διαφορετικά και συναρπαστικά τον χρόνο σας. Ελλάδα είναι και η θάλασσα που μπορείτε να την απολαύσετε με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Ξανοιχτείτε στο πέλαγος για να γευτείτε συναρπαστικά ταξίδια και πρωτόγνωρες εμπειρίες. Δοκιμάστε τη γλύκα της και θα καταλάβετε τη μοναδικότητά της.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 [Άρωμα Ελλάδας]

1. Η αρχαία Ελλάδα είναι μακριά και ταυτόχρονα μας λέει κάτι σημαντικό και μπορεί να μιλάει σε όλους.

Υποτακτική σύνδεση: Αν και η αρχαία Ελλάδα είναι μακριά, ταυτόχρονα μας λέει κάτι σημαντικό, αφού μπορεί να μιλάει σε όλους.

2. Το προϊόν: Μουσικό περιοδικό με το όνομα *Σύγχρονος Απόλλωνας*

• Το περιοδικό:

- ◆ θα έχει αντικείμενο αποκλειστικά τη μουσική,
- ◆ θα περιλαμβάνει τις νέες κυκλοφορίες cd, στίχους των δημοφιλέστερων τραγουδιών, συνεντεύξεις τραγουδιστών, αφίσες αγαπημένων μουσικών συγκροτημάτων, κόμικς με μουσικά θέματα, κείμενα που έχουν μουσικό περιεχόμενο, προτάσεις βιβλίων με σχετικό περιεχόμενο,
- ◆ θα περιέχει κάποιες σελίδες με μουσικές αναμνήσεις, παλιότερα συγκροτήματα, δημοφιλή τραγούδια άλλης εποχής, συγκρίσεις και επιρροές από το παρελθόν,
- ◆ θα διαφημίζει και θα προτείνει μουσικά όργανα, θα έχει άρθρα αφιερωμένα σ' αυτά,
- ◆ θα επικοινωνεί με τους αναγνώστες δίνοντας συμβουλές και πληροφορίες.

• Στην τηλεοπτική διαφήμιση:

- ◆ Κάποιος νέος θα κάθεται αναπαυτικά σε μια πολυθρόνα και θα διαβάζει το περιοδικό.
- ◆ Συγχρόνως θα ακούγεται μια φωνή που θα λέει:
«Εσάς που αγαπάτε τη μουσική,

εσάς που θέλτετε να ακούσετε καλή μουσική ο *Σύγχρονος Απόλλωνας* θα σας οδηγήσει στον μαγικό κόσμο της, όπως η κιθάρα του θεού κυριαρχούσε στον Όλυμπο, έσβηνε τον κεραυνό του Δία, αποκοίμιζε τον αετό πάνω στο θεϊκό σκήπτρο του, ανάγκαζε τον Άρη να αφήσει το κοντάρι του πολέμου».

- ◆ Ταυτόχρονα, θα περνούν διαδοχικά εικόνες από την οθόνη που θα δείχνουν τον αναγνώστη ως Απόλλωνα να κάνει αυτά που αναφέρονται παραπάνω με χιουμοριστικό, βέβαια, τρόπο.
- Η επιλογή του ονόματος έγινε λόγω:
  - ◆ της αδιαμφισβήτητης σχέσης του θεού στην αρχαία εποχή με όλα τα είδη της μουσικής και
  - ◆ των σελίδων του περιοδικού οι οποίες θα είναι αφιερωμένες στη μουσική περασμένων δεκαετιών.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4 [Μυκίνες light]

1. Η συγγραφέας πήγε τον γιο της στις Μυκίνες, για να τον ξεναγήσει στα ερείπια της αρχαίας ακρόπολης και με την ευκαιρία αυτή να του μιλήσει για τον μυκηναϊκό πολιτισμό. Για να είναι σίγουρη ότι θα τον πληροφορήσει σωστά, ενημερώθηκε πρώτα η ίδια από εγκυκλοπαίδειες, βιβλία και οδηγούς. Έτσι, ανανέωσε τις γνώσεις της που ήταν απαραίτητες γι' αυτή την επίσκεψη.
2. *Φρόντισα*: κύρια πρόταση
να ξεστραβωθώ πρώτα: δευτερεύουσα πρόταση· συνδέεται με την προηγούμενη κύρια με το **να** με υποτακτική σύνδεση.
Να θυμηθώ τα ξεχασμένα.: δευτερεύουσα πρόταση· συνδέεται με την κύρια πρόταση (*Φρόντισα*) που εννοείται με το **να** με υποτακτική σύνδεση.
Άνοιξα εγκυκλοπαίδειες,: κύρια πρόταση
διάβασα βιβλία,: κύρια πρόταση
αγόρασα τους σχετικούς οδηγούς.: κύρια πρόταση
 Οι τρεις κύριες προτάσεις της περιόδου αυτής δε συνδέονται μεταξύ τους, παρατίθενται με ασύνδετο σχήμα.
3. Ο μικροπερίοδος λόγος αποτελείται από κύριες και δευτερεύουσες προ-

τάσεις, οι οποίες είναι μικρές και απλές χωρίς πολλούς προσδιορισμούς και πολύπλοκες συνδέσεις.

4. Άνοιξα εγκυκλοπαίδειες και διάβασα βιβλία και αγόρασα τους σχετικούς οδηγούς.

- Το ασύνδετο σχήμα δίνει κίνηση και ζωηρότητα στον λόγο και αποκαλύπτει πάθος και ψυχική ένταση. Αντίθετα, στην παρατακτική σύνδεση οι προτάσεις παρατάσσονται η μια δίπλα στην άλλη και απλώς δηλώνουν μια σειρά από ενέργειες.

5. ο ζόφος: 1. το βαθύ και απειλητικό ή τρομακτικό σκοτάδι, 2. η κατάσταση βαθιάς απογοήτευσης ή μελαγχολίας, παντελούς έλλειψης αισιόδοξων προοπτικών

- ◆ Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι στον Άδη κυριαρχούσε ερημιά και **ζόφος** και κανείς ζωντανός δεν μπορούσε να τον επισκεφτεί.

το έρεβος: 1. το βαθύ και απόλυτο σκοτάδι, η παντελής έλλειψη φωτός, 2. ο τόπος στον οποίο πήγαιναν οι νεκροί, κατοικούσαν οι Ερινύες και η Περσεφόνη και φυλακίζονταν οι ασεβείς· κατά την ορφική διδασκαλία, το τρίτο στοιχείο της κοσμογονίας

- ◆ Στη σύγχρονη εποχή είναι δύσκολο πολλές φορές να εισχωρήσει κανείς στο απόλυτο **έρεβος** της ψυχής του συνανθρώπου του.

η εκδίκηση: κάθε σκόπιμη πράξη εναντίον κάποιου ως ανταπόδοση βλάβης ή ζημίας είτε από τον ίδιο τον παθόντα είτε εν ονόματι αυτού

- ◆ Στη Μεγαλήνισο συχνά οι Κρητικοί ζητούν να πάρουν **εκδίκηση** για την προσβολή της τιμής τους.

η ανθρωποθυσία: η τελετουργική θυσία ανθρώπου

- ◆ Υπάρχουν εδείξεις ότι κάποιοι λαοί της Αφρικής σε παλαιότερες εποχές έκαναν ανθρωποθυσίες.

6. Ο πολιτισμός των Μυκηνών χαρακτηρίζεται ως **υπαρκτός και **παρών**.**

- Για να έχουμε κάποιο αποτέλεσμα στη συζήτησή μας, πρέπει να ασχοληθούμε με τα **υπαρκτά** προβλήματα και όχι με υποθέσεις.

Θα καταλογίσουμε ευθύνες και θα κατηγορήσουμε πολλούς, αλλά όσα θα συζητήσουμε δεν αφορούν τους **παρόντες**.

7. Το ύφος του κειμένου είναι χιουμοριστικό (*η αρχαία Ελλάδα δεν ήταν κατασκευασμένη από πλέι μομπίλ / εντατικό ρεκτιφιέ της μνήμης / δύο Έλληνες και διακόσιοι δύο τουρίστες*), άμεσο (*Εδώ οι τάφοι, εκεί η δεξαμενή, πιο κάτω τα σπίτια*), κοφτό (*καθάρισες*), απλό (*να ξεστραβωθώ / Το εύκολο σκέλος... Το δύσκολο...*).
8. Δίνεται ενδεικτικά βιβλιογραφία για τις Μυκίνες:
- ◆ *Αρχαία Ιστορία Α' Γυμνασίου*, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016, Ο Μυκηνναϊκός πολιτισμός, σελ. 29-35
  - ◆ *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμος Β', *Αρχαϊκός Ελληνισμός*, σελ. 232-352, «Ο Μυκηνναϊκός πολιτισμός»
  - ◆ «Ανατολική Μεσόγειος 2.000 χρόνια π.Χ.», «Επτά ημέρες» (ένθετο), εφημ. *Η Καθημερινή*, 19-3-2000
  - ◆ Νίκος Παπαχατζής (αρχαιολόγος), *Μυκίνες – Επίδαυρος – Τίρυνθα – Ναύπλιο. Ηραίο του Άργους – Άργος – Ασίνη – Λέρνα – Τροιζηνία*, εκδ. Κλειώ, 1986

Χρήσιμες είναι και οι παρακάτω ιστοσελίδες:

- ◆ http://www.sikyon.com/Mykinai/mykinai_gr.html (Ιστορία των Μυκηνών)
- ◆ http://www.mfa.gr/greek/greece/thoughtime/archaeology/ancient_sites/mycanean.html (Υπουργείο Εξωτερικών)
- ◆ <http://members.tripod.com/~sgtogias/articles/mikines.html> (Η καθημερινή ζωή στη μυκηνναϊκή εποχή)
- ◆ <http://www.culture.gr/2/21/211/21104n/g211dn01.html> (Υπουργείο Πολιτισμού – Θησαυρός Ατρέως)
- ◆ <http://www.tourist-guide.gr/GR/html/mikines.html> (Τουριστικός οδηγός για τις Μυκίνες)

ΚΕΙΜΕΝΟ 5 [Δύο παραδοσιακά ελληνικά παιχνίδια]

1. Το πιο πολύπλοκο παιχνίδι είναι το πρώτο, «ο γκαζοντενεκές», γιατί παίζουν πολλές μπάλλες, όσοι είναι και οι παίκτες, ένας τενεκές και ανάλογα με την ευστοχία κάθε παίκτη παρατηρούμε ότι υπάρχει και διαφορετικό αποτέλεσμα. Αντίθετα, το δεύτερο, «οι τρεις δοκιμασίες», είναι απλό, παί-

ζεται κατά ομάδες και ο κάθε παίκτης κάνει τις ίδιες κινήσεις με τον προηγούμενο.

2. Στο πρώτο κείμενο κυριαρχεί η υποτακτική σύνδεση, ενώ στο δεύτερο κείμενο υπάρχει στην αρχή ασύνδετο σχήμα και στο τελευταίο μέρος παρατακτική και υποτακτική σύνδεση.
  3. Με το παράγγελλο του αρχηγού του παιχνιδιού, ξεκινάει ο πρώτος παίκτης κάθε ομάδας και, αφού τρέξει γύρω γύρω από το πρώτο εμπόδιο, πηδάει πάνω από το ποταμάκι (με τα πόδια ενωμένα ή όχι), μπαίνει μέσα στο στεφάνι, το οποίο ανεβάζει κατά μήκος του σώματός του και το ξαναβάζει στη θέση του, για να επιστρέψει παίρνοντας θέση κατευθείαν πίσω από τον τελευταίο παίκτη της ομάδας του. Χτυπάει στον ώμο τον μπροστινό του, ο οποίος πάλι χτυπάει και αυτός τον μπροστινό του μέχρι να φτάσει το χτύπημα στον πρώτο παίκτη, ο οποίος, με τη σειρά του, ξεκινάει για να κάνει την ίδια διαδρομή.
  4. Ο «γκαζοτενεκές» παίζεται με 5-6 παίκτες. Ο ένας από αυτούς ονομάζεται φύλακας και έχει μια μεγάλη μπάλα και οι άλλοι έχουν μικρότερες μπάλλες και έχουν στόχο τον τενεκέ. Όλοι οι παίκτες κάθονται σε μια άκρη, ας πούμε εκεί (δείχνει με το χέρι), ο ένας δίπλα στον άλλο. Απέναντι, κάπου εδώ (δείχνει πού), βρίσκεται ο τενεκές με την μπάλα του φύλακα πάνω του. Ο πρώτος πετά την μπάλα για να χτυπήσει τον τενεκέ και συγχρόνως φωνάζει: «Κάτω ο Κώστας» ή «Κάτω όσοι φοράνε μπλε...». Αστοχεί; Στέκεται έξω από την περιοχή στο ύψος που έχει πέσει η μπάλα του. Χτυπάει τον τενεκέ; Οι παίκτες που έχει ονομάσει πάνε φυλακή, κάπου εκεί έξω (δείχνει). Τότε οι άλλοι μαζεύουν τις μπάλλες τους μέσα από την περιοχή, μέχρι ο φύλακας να ξαναβάλει όρθιο τον τενεκέ. Αν στο διάστημα αυτό πιάσει κάποιον παίκτη, γίνεται φύλακας. Όποιος σημαδέψει σωστά επιστρέφει στην αφετηρία και ξαναπαίζει με τη σειρά του. Οι φυλακισμένοι ελευθερώνονται με τα λόγια «Φτου ξηλευτερία στον Τάδε» και, φυσικά, με το αναποδογύρισμα του τενεκέ.
- Οι περισσότερες προτάσεις που χρησιμοποιεί ο μαθητής στην προφορική παρουσίασή του συνδέονται παρατακτικά· σε λίγα σημεία χρησιμοποιεί υποτακτική σύνδεση.

- Η παρουσίαση του μαθητή έγινε με σαφήνεια, αλλήλα συνοδεύτηκε και από κινήσεις των χεριών, οι οποίες ήταν απαραίτητες για την κατανόηση των κανόνων από τους συμμαθητές του.
- Στον γραπτό λόγο χρησιμοποιείται υποτακτική σύνταξη που αντικαταστάθηκε στον προφορικό από την παρατακτική έτσι:
  - ♦ αφθονούν οι κύριες προτάσεις (*Ο «γκαζοτενεκές» παίζεται με 5-6 παίκτες. / Ο ένας από αυτούς ονομάζεται φύλλακας / και έχει μια μεγάλη μπάλα / και οι άλλοι έχουν μικρότερες μπάλες / και έχουν στόχο τον τενεκέ.*),
  - ♦ οι δευτερεύουσες προτάσεις που δηλώνουν υπόθεση έγιναν ευθείες ερωτηματικές προτάσεις (*Αστοχεί; Χτυπάει τον τενεκέ;*),
  - ♦ χρησιμοποιούνται πολλά τοπικά επιρρήματα (*εκεί, δίπλα, απέναντι κ.ά.*).

5. Σκλαβάκια

Αφού χωριστούν οι παίκτες σε δύο ομάδες, χαράζουν μία γραμμή μπροστά τους, σχηματίζοντας έτσι μια διαχωριστική ζώνη ανάμεσά τους. Στόχος του παιχνιδιού είναι να «σκληβάσει» η μία ομάδα την αντίπαλή της. Γι' αυτό προχωρά ένας παίκτης μπροστά από την ομάδα του και προκαλεί τους απέναντι να τον κυνηγήσουν. Όταν βγαίνει από την απέναντι ομάδα κάποιος για να τον κυνηγήσει, τρέχει κάποιο άλλο παιδί από την ομάδα του για να τον προστατέψει και, αν μπορέσει, να πιάσει «σκληβά» τον αντίπαλο. Φυσικά, και οι παίκτες της άλλης ομάδας τρέχουν να προστατέψουν τον παίκτη τους. Όποιος παίκτης βγαίνει αργότερα έχει το πλεονέκτημα απέναντι σ' αυτούς που προηγήθηκαν, γιατί μπορεί να τους «σκληβάσει». Αν κάποιος επιστρέψει στη γραμμή της ομάδας του, μπορεί να ανανεώσει τη δύναμή του, κερδίζοντας το πλεονέκτημα απέναντι στους αντιπάλους του. Όταν κάποιος πιαστεί «σκληβάς», τον βάζουν οι αντίπαλοι στη γραμμή, μπροστά από την περιοχή τους. Στόχος της ομάδας του είναι να τον ελευθερώσει ακουμπώντας τον, χωρίς όμως να πιαστούν οι ίδιοι. Όποια ομάδα πιάσει όλους τους αντιπάλους «σκληβάς» είναι η νικήτρια.

[Νίκος Φράγκος (μαθητής), περ. *Ώψεις* (5ο Γυμνάσιο Περιστερίου), τεύχ. 7, Δεκέμβριος 2004 (διασκευή)]

- Η σύνδεση των προτάσεων στο παραπάνω κείμενο είναι κυρίως υποτακτική, γιατί είναι γραπτό κείμενο με προσεγμένο λόγο και σωστή σύνταξη.

Έτσι, το ύφος του γίνεται σαφές, τυπικό και σοβαρό.

Σας δίνουμε ενδεικτικά δύο ηλεκτρονικές διευθύνσεις, στις οποίες θα βρείτε περιγραφές πολλών παραδοσιακών παιχνιδιών:

http://www.rhodes.aegean.gr/sxedia/selides%20sxoleion/simis1/paixnidia_main.htm (παραδοσιακά παιχνίδια από τη Σύμη)

http://www.haef.gr/chilias/greek/gre/tradition/games/games_list.html#top (ιστοσελίδα του Κολλεγίου Αθηνών)

ΚΕΙΜΕΝΟ 6 [Μια παραδοσιακή ελληνική συνταγή]

1. *Ξύνουμε τα κολλοκύθια με το μαχαίρι / και τα βράζουμε σε αλατισμένο νερό.:* Οι προτάσεις συνδέονται παρατακτικά με τον σύνδεσμο **και**.

Δεν τ' αφήνουμε / να λιώσουν.: Οι προτάσεις συνδέονται με υποτακτική σύνδεση με το **να**.

Τα βάζουμε στο σουρωτήρι / και τα σφίγγουμε, / για να φύγει το νερό.: Οι δύο πρώτες προτάσεις συνδέονται παρατακτικά με τον σύνδεσμο **και**, ενώ η δεύτερη πρόταση με την τρίτη συνδέονται με υποτακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο **για (να)**.

Τα αφήνουμε 1-2 ώρες εκεί, / μέχρι να φύγει σχεδόν τελείως το νερό.: Οι προτάσεις συνδέονται με υποτακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο **μέχρι**.

Μετά αναμειγνύουμε όλα τα υλικά μαζί, / τα πλάθουμε σε μπάλες, / τις αλευρώνουμε / και τις τηγανίζουμε σε πολύ καυτό λάδι. Οι τρεις πρώτες προτάσεις της περιόδου παρατίθενται με ασύνδετο σχήμα με κόμματα, ενώ η τρίτη πρόταση με την τελευταία συνδέονται με παρατακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο **και**.

2. *Ξύνουμε τα κολλοκύθια με το μαχαίρι και τα βράζουμε σε αλατισμένο νερό. Αφού ξύσουμε τα κολλοκύθια με το μαχαίρι, τα βράζουμε σε αλατισμένο νερό.*

Τα βάζουμε στο σουρωτήρι και τα σφίγγουμε, για να φύγει το νερό.

Αφού τα βάλουμε στο σουρωτήρι, τα σφίγγουμε, για να φύγει το νερό.

Μετά αναμειγνύουμε όλα τα υλικά μαζί, τα πλάθουμε σε μπάλες, τις αλευρώνουμε και τις τηγανίζουμε σε πολύ καυτό λάδι.

Αφού αναμείξουμε όλα τα υλικά μαζί, τα πλάθουμε σε μπάλες που τις αλευρώνουμε για να τις τηγανίσουμε σε πολύ καυτό λάδι.

3. Παραδοσιακή συνταγή της Κιμώλου

Λαδένια

■ ΥΛΙΚΑ

500 γρ. αλεύρι

5 γρ. μαγιά

3 ντομάτες ξεφλουδισμένες και ψιλοκομμένες

αλάτι, πιπέρι

ελαιόλαδο

■ ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Σε χλιαρό νερό διαλύετε τη μαγιά και ρίχνετε το αλεύρι, λίγο λάδι και αλάτι. Προσθέτετε νερό, όσο χρειάζεται, για να φτιάξετε, ζυμώνοντας, μια ζύμη ελαστική. Αλείφετε ένα ταψί με λάδι, απλώνετε μέσα τη ζύμη και την αφήνετε να φουσκώσει και να διπλασιαστεί σε όγκο. Ανακατεύετε πολύ καλά τις ντομάτες και τα κρεμμύδια με ελαιόλαδο, αλάτι και πιπέρι και απλώνετε τη γέμιση πάνω στη ζύμη. Ψήνετε τη λαδένια σε προθερμασμένο φούρνο στους 200°C για μία ώρα.

- Στο κείμενο κυριαρχεί παρατακτική σύνδεση· υπάρχει όμως και υποτακτική και ασύνδετο σχήμα.

Σε χλιαρό νερό διαλύετε τη μαγιά / και ρίχνετε το αλεύρι, λίγο λάδι και αλάτι.: Οι προτάσεις συνδέονται παρατακτικά με τον σύνδεσμο *και*.

Προσθέτετε νερό, / όσο χρειάζεται, / για να φτιάξετε, ζυμώνοντας, μια ζύμη ελαστική.: Οι δύο πρώτες προτάσεις της περιόδου συνδέονται με υποτακτική σύνδεση με το ποσοτικό επίρρημα *όσο* και η τρίτη με τη δεύτερη συνδέονται επίσης με υποτακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο *για (να)*.

Αλείφετε ένα ταψί με λάδι, / απλώνετε μέσα τη ζύμη / και την αφήνετε / να φουσκώσει / και να διπλασιαστεί σε όγκο.: Οι δύο πρώτες προτάσεις της περιόδου παρατίθενται με ασύνδετο σχήμα με κόμμα, η δεύτερη με την τρίτη με παρατακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο *και*, η τέταρτη με την τρίτη με υποτακτική σύνδεση με το *να* και η τέταρτη με την πέμπτη με παρατακτική σύνδεση με τον σύνδεσμο *και*.

Ανακατεύετε πολύ καλά τις ντομάτες και τα κρεμμύδια με ελαιόλαδο, αλάτι και πιπέρι / και απλώνετε τη γέμιση πάνω στη ζύμη.: Οι προτάσεις συνδέονται παρατακτικά με τον σύνδεσμο *και*.

ΚΕΙΜΕΝΟ 7 [Όταν ο ήλιος δύει στο Αιγαίο...]

1. Το κείμενο αυτό είναι λογοτεχνικό.

- Το είδος του κειμένου γίνεται αμέσως αντιληπτό από το ύφος του συγγραφέα (λογοτεχνικό, οικείο, γλαφυρό) ο οποίος περιγράφει την εικόνα του Αιγαίου το απόγευμα. Δεν αποβλήπει στο να μας πληροφορήσει για κάτι ούτε να ικανοποιήσει κάποια πρακτική ανάγκη. Η περιγραφή του εκφράζει προσωπικά συναισθήματα και υπάρχουν σχήματα λόγου που σφύζουν από εκφραστικότητα και ζωηρότητα, δίνοντας στη γλώσσα μεγάλο πλούτο και δύναμη.

- Οι φράσεις που ενισχύουν το ιδιαίτερο ύφος του κειμένου είναι οι εξής:
..και τότες στο βάθος του πελάγου, μες στο καθαρό βραδινό φως, αναδύονται, ένα ένα, τα μακρινά νησιά της Δωδεκανήσου...

... και ύστερα πάλη γυρίζουν να βυθιστούν στο Αιγαίο απ' όπου ήρθαν.

...το φως και η κίνηση και τα χρώματα δεν είναι τόσο εφήμερα...

Όταν ο ήλιος γείρει πίσω απ' τα βουνά της Σάμου...

...η Μυκάλη είναι πλημμυρισμένη από φως.

2. Στ' ανατολικά της Σάμου η θάλασσα δεν είναι ποτέ ήσυχη: κύρια πρόταση
Το καλοκαίρι τα μελιτέμια αρχίζουν πολύ νωρίς: κύρια πρόταση

Μονάχα σα βραδιάζει / ο αγέρας κόβει, / και τότες στο βάθος του πελάγου...

η Κάλυμνος.: Η πρώτη (χρονική πρόταση) με τη δεύτερη κύρια πρόταση συνδέονται με υποτακτική σύνδεση με τον χρονικό σύνδεσμο *σα* και η δεύτερη με την τρίτη κύρια με παρατακτική σύνδεση με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο *και*.

3. Όμως στο αντικρινό βουνό της Ανατολής, στη Μυκάλη, το φως και η κίνηση και τα χρώματα δεν είναι τόσο εφήμερα / όπως στα μακρινά νησιά της Δωδεκανήσου. / Όταν ο ήλιος γείρει πίσω απ' τα βουνά της Σάμου, / πεννά πολλή ώρα / ώσπου ν' αρχίσει / να σκοτεινιάζει.

- Οι τρεις πρώτες συνδετικές λέξεις έχουν επιρρηματική σημασία: **όπως:** δηλώνει τρόπο, **όταν:** δηλώνει χρόνο, **ώσπου:** δηλώνει χρόνο. Με το **να** ξεκινά δευτερεύουσα πρόταση σε θέση αντικειμένου.

- Σε όλες τις προτάσεις έχουμε υποτακτική σύνδεση.
4. Οι λέξεις του κειμένου που αντιπροσωπεύουν την Ελλάδα είναι: *θάλασσα, καλοκαίρι, μελέτσια, βάθος του πελάγου, καθαρό βραδινό φως, τα μακρινά νησιά της Δωδεκανήσου, να βυθιστούν στο Αιγαίο, αντικρινό βουνό της Ανατολής, όταν ο ήλιος γείρει πίσω από τα βουνά της Σάμου, πλημμυρισμένη από φως.*

5.

ΕΠΙΘΕΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΤΑ
ήσυχη	φουρτουνιασμένη, άγρια, κυματώδης, ταραγμένη
καθαρό	βρόμικο, θολό, θαμπό, ακαθόριστο
βραδινό	πρωινό, ημερήσιο, οληόημερο
μακρινά	διπλανά, κοντινά, γειτονικά, προσιτά
αντικρινό	δυσδιάκριτο, μακρινό, απόμακρο
εφήμερα	αιώνια, διαρκή, συνεχή
πολλή	λίγη, λιγοστή, ελάχιστη
όλο	μισό, λίγο, μερικό

6.

ΡΗΜΑΤΑ	ΣΥΝΩΝΥΜΑ
είναι	φαίνεται, γίνεται, υπάρχει
αρχίζουν	ξεκινούν, εμφανίζονται, παρουσιάζονται
βραδιάζει	σουρουπώνει, σκοτεινιάζει, νυχτώνει
κόβει	λιγοστεύει, περιορίζεται, παύει, σταματά
αναδύονται	ανεβαίνουν, αναφαίνονται, ξεπροβάλλουν, ξεπετιούνται
μένουν	βρίσκονται, κάθονται, παραμένουν
να προχωρήσει	να περάσει, να μετακινηθεί, να συνεχίσει
γυρίζουν	επιστρέφουν, στρέφονται, αλληλάζουν θέση
να βυθιστούν	να βουτήξουν, να βουλιάξουν, να καταβυθιστούν
ήρθαν	εμφανίστηκαν, προήλθαν, ξεκίνησαν
γείρει	καθεί, κατέβει, βασιλέψει
περνά	προχωρά, χάνεται
να σκοτεινιάζει	να σουρουπώνει, να βραδιάζει, να νυχτώνει

7. Παραθέτουμε δύο αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία, από τα οποία μπορείτε να εμπνευστείτε και να βοηθηθείτε στη δική σας περιγραφή ενός ελληνικού τοπίου.

[Το νησί όπου σμίγει η Ελλάδα και η Ανατολή]

Η ομορφιά που έχει από φυσικό του ο τόπος εδώ γύρω είναι να τη βλέπεις και να σαστίζεις με την πλούσια καρδιά του Θεού. Τούτη η αισιολική ακρογιαλιά δε λήξει να χάσει τη χαρά και τη χάρη της, θέλεις ο Αύγουστος καίγει τον κόσμο, θέλεις ο χειμώνας τον βαρά. Γιατί οι γραμμές απ' τα βουνά κατεβαίνουν χορευτικά ως τον γιαλό, η στεριά κυματίζεται σερπετή σαν το πέλαγο κι από παντού κατηφορίζουν τα δέντρα, οι πολύχρωμοι βράχοι, και τα νερά φουρφουρίζουνε βιαστικά ως τ' ακρογιάλι.

Ο ελιώνας σκεπάζει τα βουνά, φυλλουρίζει χειμώνα-καλοκαίρι κι αναδεύεται με ασημιές αντιφεγγιές. Η σκληρή φυλλωσιά έχει από τη μια μεριά ένα χρώμα μαργαριταρί, σαν να μουσκεύτηκε για πάντα από το φεγγαρόφωτο μιας αυγουσιανής νύχτας.

Οι λαγκαδιές είναι στολισμένες με ολόισες λευκές, που ανεβαίνουν λαμπαδάτες τον ανήφορο, από τη Σκάλη ως το χωριό της Μουριάς, αράδα η μία πίσ' από την άλλη. Είναι τρυφερές, τρεμουλιάζουν αδιάκοπα με όλα τα φύλλα τους, ακόμα και σα δε φυσά. Και σαν πάρει να τις κιτρινοφυλλιάσει το φθινόπωρο, μοιάζουν σαν να πήραν φωτιά οι ασημένιοι κορμοί τους και τινάζουν χρυσές φλόγες.

Πάνω σε τούτο το νησί, βλέπεις, η Ελλάδα κι η Ανατολή σμίγουν τις νοστιμάδες και συνταιριάζουν τη χάρη και το νόημα της γης τους. Ο ουρανός είναι κρουστός, να τον πιεις στο ποτήρι, κι η θάλασσα, που μπαίνει και βγαίνει παντού, στράφτει ανάμεσ' από τα δέντρα. Σκύβεις απάνω της και μυρίζει η αγνή ανάσα της. Είναι παστρικά τα νερά σαν αγίασμα και στον πλουμιστό πάτο δείχνει ένα-ένα όλα τα χρωματιστά της πετράδια, τα κοχύλια και τ' ανθάκια του βυθού.

[Στράτης Μυριβήλης, *Η Παναγιά η Γοργόνα*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1985]

[Παρακολουθώντας τον θαλάσσιο κόσμο...]

Καθώς το παρακολουθούσε, το πουλί βούτηξε ξανά μισοκλείνοντας τα φτερά του για τη βουτιά, κι ύστερα, μαστιγώνοντας άγρια κι ανώφελα τον αέρα, κυνηγούσε το χελιδονόψαρο. Ο γέρος μπορούσε να δει το λαφρύ κύρτωμα του νερού που σήκωσε το μεγάλο ντοράντο κυνηγώντας το ψάρι που 'φευγε. Το ντοράντο έσκιζε το νερό κάτω

απ' το πέταγμα του ψαριού, και θα βρισκότανε στο νερό, χυμώντας ορμητικά, όταν θα 'πεφτε το ψάρι. Είναι μεγάλο κοπάδι ντοράντος, σκέφτηκε. Ήταν πολλή, και το χελιδονόψαρο είχε λίγες πιθανότητες να ξεφύγει. Το πουλί δεν είχε καμία. Το χελιδονόψαρο ήταν πολύ μεγάλο γι' αυτό, και πολύ γρήγορο.

Παρακολούθησε το χελιδονόψαρο να πηδά έξω, ξανά και ξανά, και τις ανώφελες προσπάθειες του πουλιού. Αυτό το κοπάδι φεύγει μακριά μου, σκέφτηκε. Απομακρύνονταν πάρα πολύ, και πολύ γρήγορα. Όμως, μπορεί να πιάσω κανένα που να ξέμεινε, κι ίσως το μεγάλο μου ψάρι να τριγυρνάει γύρω τους. Κάπου εδώ γύρω πρέπει να 'ναι το μεγάλο μου ψάρι.

Τα σύννεφα πάνω απ' τη στεριά σκώθηκαν τώρα σάμπως βουνά, κι η παραλία ήτανε μονάχα μια μακριά πράσινη γραμμή με τους γκριζογάλανους λόφους πίσω της. Το νερό ήτανε σκουρογάλανο, τόσο σκούρο που έμοιαζε πορφυρό. Σαν κοίταγε βαθιά μέσα του έβλεπε το κόκκινο αιώρημα του πηλαγκτόν στο σκούρο νερό, και το παράξενο φως που 'δινε τώρα ο ήλιος. Παρακολουθούσε τις πετονιές για να τις βλέπει να βυθίζονται κατακόρυφες, όσο που τις έχανε πια μέσα στο νερό, κι ήτανε χαρούμενος να βλέπει τόσο πολύ πηλαγκτόν, γιατί έδειχνε πως υπήρχε ψάρι. Η παράξενη ανταύγεια του ήλιου μέσα στο νερό, τώρα που είχε ψηλώσει, σήμαινε καλό καιρό, το ίδιο και το σχήμα των σύννεφων πάνω απ' τη στεριά. Μα το πουλί είχε χαθεί πια, και δε φαινόταν τίποτα στην επιφάνεια του νερού χωρίς από μερικά μπαλώματα κίτρινου σάργασσου, ξασπρισμένου απ' τον ήλιο, κι η πορφυρένια, φορμαρισμένη με ιριδισμούς, ζελιατινένια κύστη μιας πορτογαλέζικιας δηλητηριασμένης μέδουσας, που 'πληε σιμά, πίσω απ' τη βάρκα. Γύρισε στο πηλάι, κι υστέρη ανορθώθηκε πάλι. Έπληε χαρούμενα, σαν μπουρμπουλήθρα, με τα μακριά της, θανάσιμα, πορφυρένια πηλοκάμια να σέρνονται μια γιάρδα πίσω της, μέσα στο νερό.

[Έρνεστ Χεμινγκουέι, *Ο γέρος και η θάλασσα*, μτφρ. Νίκος Κάσδαγλης, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 2001]

Άσκηση – Δραστηριότητα [σελ. 16]

- α. *Συνάντησα ένα πατριωτάκι μου και τα είπαμε.*
- β. *Οι Αθηναίοι πίστευαν ότι ήταν αυτόχθονες.*
- γ. *Υπάρχουν πολλήδες κοινότητες ομογενών σε χώρες του εξωτερικού.*

Συμπληρωματικές ασκήσεις

Εισαγωγικά κείμενα

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Να βρείτε σχήματα λόγου στο ποίημα με τα οποία εκφράζεται η χιουμοριστική διάθεση του ποιητή.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Ποια σχέση φαίνεται να έχει η ελληνική κοινωνία με τη μετανάστευση στο πέρασμα των χρόνων;

Οι διάφοροι τρόποι σύνδεσης των προτάσεων

1 Να συνδέσετε παρατακτικά ή υποτακτικά τις προτάσεις και να σημειώσετε το είδος της σύνδεσης:

α. Η παραλία θα ήταν πανέμορφη, ... δεν είχε σκουπίδια.

.....

β. Θέλεις ..... φάμε μαζί ..... θα φας αργότερα μόνος σου;

.....

γ. Ήταν τόσο θυμωμένος, ... βρόντηξε την πόρτα φεύγοντας.

.....

δ. Θα ήθελα να έρθω μαζί σας, ... δεν προλαβαίνω. ....

ε. .... φτάσαμε στο δωμάτιο, αδειάσαμε αμέσως τις βαλίτσες μας.

.....

στ. Αναγκάστηκα ..... περιμένω στην ουρά πολλή ώρα. ....

ζ. Κοιτούσε τα παιδιά ..... χόρευαν ..... χαμογελούσε. ....

.....

η. .... βγούμε ..... μείνουμε μέσα, εμένα το ίδιο μου κάνει.

.....

2 Στις παρακάτω περιόδους α) να υπογραμμίσετε τους συνδέσμους ή ό,τι συνδέει προτάσεις, β) να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως κύριες ή δευτερεύουσες και γ) να σημειώσετε το είδος της σύνδεσης:

α. Δεν μπορούν να εντοπίσουν και να διορθώσουν το λάθος.

- β. Προτείνεται μια επίσκεψη στο Κωρύκειο Άντρο, από τα πλέον αξιοθαύμαστα σπήλαια της χώρας, όπου εικάζεται ότι καθόταν η Πυθία προτού κατεβεί στο Μαντείο των Δελφών για να δώσει τους χρησμούς της.
- γ. Τα μνημεία που συγκαταλέγονται στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς επιλέγονται και εγκρίνονται βάσει της αξίας τους ως τα καλύτερα παραδείγματα της δημιουργικής ευφυΐας του ανθρώπου. Αποτελούν τεκμήρια μιας σημαντικής ανταλλαγής ανθρώπινων αξιών και παρέχουν μια μοναδική ή τουλάχιστον εξαιρετική μαρτυρία μιας πολιτισμικής παράδοσης ή ενός πολιτισμού που ζει ακόμα ή έχει εξαφανισθεί. Είναι άμεσα συνδεδεμένα με σημαντικά στάδια της ανθρώπινης ιστορίας και για τον λόγο αυτό έχουν εξέχουσα οικουμενική αξία και αποτελούν τμήμα της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

Από την επίσημη ιστοσελίδα της UNESCO

- δ. Αν ο τουρισμός αναπτυχθεί σωστά, συμβάλλει στην ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αναβαθμίζει τις υπηρεσίες για τους κατοίκους, οδηγεί γενικότερα στην κοινωνική ανάπτυξη.

ΚΕΙΜΕΝΟ [Η αφανής ελληνική αυτοκρατορία]

[Στην Πόλη στα τέλη του 1870, ο 17χρονος Χρήστος, έπειτα από μια ερωτική απογοήτευση και αναλογιζόμενος τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες, για να προσληφθούν στις δημόσιες υπηρεσίες της τουρκικής αυτοκρατορίας, παρατά το σχολείο, πιάνει δουλειά και αρχίζει τα ταξίδια ως αντιπρόσωπος μιας αγγλικής εταιρείας.]

Ο Χρήστος παράτησε το σχολείο. Μια σκέψη κυριαρχούσε στο μυαλό του· να την εγκαταλείψει την αυτοκρατορία. Δανείστηκε χρήματα απ' την αδελφή του, έγινε ενοχλητικός με την επιμονή του στους υπαλλήλους ξένων πρεσβειών, περίμενε με τις ώρες στις διάφορες τράπεζες, προσπαθώντας να δανειστεί κι άλλα χρήματα, κι επισκέφθηκε όλες τις ναυτιλιακές εταιρείες. Στη βιασύνη του να φύγει, δέχτηκε την πρώτη δουλειά που του παρουσιάστηκε· αντιπρόσωπος στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, μιας αγγλικής εταιρείας που κατασκεύαζε μάλλινα υφάσματα. Καθώς το πλοίο του έβγαине από το Βόσπορο, γύρισε κι έφτυσε στη θάλασσα. [...]

Συχνά, στα ταξίδια του από τις ακτές της Σκυθίας μέχρι το Άντεν, συναντούσε πού και πού το γνωστό χαμόγελο ενός Έλληνα πατριώτη ή κάποιο ξένο που να μπορεί να μιλήσει μαζί του ελληνικά. Σ' εκείνα τα μακρινά, σε απόμερους τόπους ταξίδια, έμαθε πως ανήκε κι αυτός σε μίαν αφανή ελληνική αυτοκρατορία που εκτεινόταν από το Κίεβο και το Βατούμ μέχρι το Πορτ Σάιντ, στην Αυτοκρατορία της Διασποράς, μαζί με τους θορυβώδεις Έλληνες της Δοβρουσάς, τους καλλιηργημένους πατριώτες του Βουκουρεστίου, τους ρωσοποιημένους Έλληνες του Βόλγα και τους Έλληνες της Ιταλικής Δωδεκανήσου, τους πονηρούς ομογενείς της Συρίας και τους περιφρονητικούς μεγαλέμπορους της Αλεξάνδρειας, που είχαν μούτρα σαν χαλιβά. Στην πραγματικότητα δεν είχαν τίποτα κοινό όλοι αυτοί οι διασκορπισμένοι Έλληνες του απομονωμένου βασιλείου. Δε μιλούσαν τη γλώσσα του Ομήρου, αντίθετα μιλούσαν διάφορες γλώσσες, ιταλικά, γαλλικά, αγγλικά, ρωσικά, αράπικα, όποια γλώσσα χρησιμοποιούσαν στο εμπόριο που κάνανε. Δεν είχαν ορκιστεί υπακοή στον βασιλιά της Ελλάδας και το μικρό του βασίλειο στον πάτο της Βαλκανικής χερσονήσου. Αντίθετα, προσπαθούσαν ν' αποφύγουν τους πράκτορες του κρατιδίου και δεν πλήρωναν φόρους. Δε σύχναζαν στις ευρωπαϊκές ιαματικές πηγές, που ήταν της μόδας για να κλαφτούν, να συνωμοτήσουν για την εθνική απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων. Είχαν διαβατήρια διάφορων εθνικοτήτων και είχαν ειδικευτεί στην αργυραμοιβία.

Αν όμως υπήρχε κάτι που ένωνε συναισθηματικά, ιδεολογικά και εθνικά τα μέλη της Διασποράς, αυτά ήταν η μνήμη της Αγια-Σοφιάς, του Μητροπολιτικού Ναού, έργο του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, που ζήτησε μ' αυτό να θαμπώσει τους εχθρούς της αυτοκρατορίας, και που έστεκε ακόμη εκεί ψηλά, μέσα στους επτά λόφους, με μια προκλητική ιστορική καρτερία ακτινοβολώντας ελπίδα και πίστη.

[Ρίτσαρντ Ράινχαρντ, *Οι στάχτες της Σμύρνης*
μτφρ. Σπύρος Θεοδωρόπουλος, εκδ. Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη 1992]

- 1** Να βρείτε στο κείμενο από ένα παράδειγμα για κάθε είδος σύνδεσης (υποτακτική, παρατακτική, ασύνδετο σχήμα).
- 2** Δε μιλούσαν τη γλώσσα του Ομήρου, αντίθετα μιλούσαν διάφορες γλώσσες, ιταλικά, γαλλικά, αγγλικά, ρωσικά, αράπικα, όποια γλώσσα χρησιμοποιούσαν στο εμπόριο που κάνανε: Να χωρίσετε το απόσπασμα σε προτά-

σεις, να τις χαρακτηρίσετε (κύριες ή δευτερεύουσες) και να ονομάσετε το είδος της σύνδεσής τους.

- 3** Να εντοπίσετε τα παρακάτω αποσπάσματα στο κείμενο, να τα χωρίσετε σε προτάσεις και να βρείτε τις λέξεις που συνδέουν τις προτάσεις μεταξύ τους.
- α.** *Καθώς το πλοίο του έβγαине από το Βόσπορο, γύρισε κι έφτυσε στη θάλασσα.*
  - β.** *Δε σύχναζαν στις ευρωπαϊκές ιαματικές πηγές, που ήταν της μόδας για να κληφτούν, να συνωμοτήσουν για την εθνική απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων.*
  - γ.** *Αν όμως υπήρχε κάτι που ένωνε συναισθηματικά, ιδεολογικά κι εθνικά τα μέλη της Διασποράς, αυτό ήταν η μνήμη της Αγια-Σοφιάς, του Μητροπολιτικού Ναού, έργο του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, που ζήτησε μ' αυτό να θαμπώσει τους εχθρούς της αυτοκρατορίας, και που έστεκε ακόμη εκεί ψηλά, μέσα στους επτά λόφους, με μια προκλητική ιστορική καρτερία, ακτινοβολώντας ελπίδα και πίστη.*

Οι επιλογές στις συνδέσεις των προτάσεων και οι συνέπειές τους στον λόγο – Η επιλογή της λέξης

- 1** Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με αυτές από το πλαίσιο και να τις συνδέσετε μεταξύ τους με όποιο τρόπο ορίζεται:

ήταν ο πιο κατάλληλος για τη δουλειά, δεν καταλάβαιναν τι συνέβαινε, πρέπει να διαβάσει πολύ για τις εξετάσεις, υπερηφανεύονται για τις ομορφιές της πατρίδας τους, είναι επίμονος, ανέλαβε τις ευθύνες του, μαλώνει συχνά μαζί του, θα του μιλήσω ποτέ ξανά

- α.** Αγαπά τον αδελφό της ..... Παρατακτικά
- β.** Κοιτούσαν απορημένοι, ... Υποτακτικά
- γ.** Συχνά καταφέρνει αυτό που θέλει, ... Υποτακτικά
- δ.** Αναγνώρισε το λάθος του ..... Παρατακτικά
- ε.** Υποστήριξε ..... Υποτακτικά

- στ. Οι Έλληνες συχνά καταστρέφουν ασυλλόγιστα το φυσικό περιβάλλον, ... Υποτακτικά
- ζ. Δεν του μίλησα ..... Παρατακτικά
- η. Θέλει να σπουδάσει οπωσδήποτε στην Ιατρική .....
Παρατακτικά

ΚΕΙΜΕΝΟ [Όλος ο κόσμος παραμιλάει για την Εθνική!]

Η ονειρεμένη και ανεπανάληπτη επιτυχία της Εθνικής μας ομάδας με την κατάληψη της κορυφής στο Ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο, η οποία προβλήθηκε ζωντανά σε 134 χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο, αναγκάζει όλα τα ΜΜΕ σε κάθε γωνιά του πλανήτη να υποκλιθούν στην ομάδα του Ότο Ρεχάγκελ και στα παλιόκάρια του!

Αγγλία

«Η Ελλάδα επιβλήθηκε της Πορτογαλίας και ολοκλήρωσε την Οδύσσειά της» αναφέρει το Reuters.

«Η Ελλάδα λάμπει» αναφέρει η αγγλική *Guardian* και προσθέτει: «Αυτό που κανείς δεν μπορούσε να σκεφτεί πραγματοποιήθηκε. Η Ελλάδα είναι πρωταθλήτρια Ευρώπης».

Γερμανία

«Τώρα ο Ρεχάγκελ είναι ο Θεός όλων των Ελλήνων» γράφει η *Bild* και συνεχίζει: «Όχι δεν ονειρεύεστε! Όχι, δεν είναι ανέκδοτο! Όχι, δεν είναι Πρωταπριλιά! Η Ελλάδα είναι Πρωταθλήτρια Ευρώπης».

«Χάρη στον Χαριστέα, ο "Βασιλιάς Ότο" κατέκτησε τον ποδοσφαιρικό Όλυμπο» γράφει το *sport.de* και συνεχίζει: «Ακριβώς 50 χρόνια μετά το "θαύμα της Βέρνης" ένα ποδοσφαιρικό παραμύθι έγινε πραγματικότητα στη Λισαβόνα. Η ομάδα του Ότο Ρεχάγκελ έγινε πρωταθλήτρια Ευρώπης και πέρασε στην ιστορία».

Γαλλία

«Η Ελλάδα είναι πραγματικά η πιο δυνατή» αναφέρει η *Equipe* και συνεχίζει: «Πέρασαν την Πορτογαλία δύο φορές, τη Γαλλία και την Τσεχία, απέκλεισαν και την Ισπανία. Είναι οι βασιλιάδες του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου και διαφήμισαν με τον καλύτερο τρόπο τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας».

[<http://www.anro.gr/nea/showarticle.php?ArticleID=05-07-2004-euro>]

- 1** Διαβάστε στο παραπάνω κείμενο πώς σχολίασαν τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ την κατάκτηση από την εθνική ομάδα μας του ευρωπαϊκού πρωταθλήματος ποδοσφαίρου το 2004 και απαντήστε στα παρακάτω:
- Αυτό που κανείς δεν μπορούσε να σκεφτεί πραγματοποιήθηκε: Να χωρίσετε το απόσπασμα σε προτάσεις και να δικαιολογήσετε τον τρόπο σύνδεσής τους.
  - Στο σχολιασμό της γερμανικής *Bild* απουσιάζουν οι συνδετικές λέξεις. Πώς δικαιολογείτε την επιλογή αυτή του αρθογράφου;

Οι συνδέσεις των προτάσεων στον προφορικό λόγο

- 1** Βρισκόμαστε στον προθάλαμο (φουαγιέ) ενός θεάτρου, στο διάλειμμα της παράστασης και ακούμε κάποιες σκόρπιες κουβέντες από τις παρέες που κάθονται στα τραπέζια και στους καναπέδες. Αφού τις διαβάσετε, να μαντέψετε τις κινήσεις ή εκφράσεις που τις συνοδεύουν:
- Ουφ! Έκανε πολλή ζέστη μέσα στην αίθουσα! → .....
  - Εκεί, νομίζω, είναι οι τουαλέτες. → .....
  - Κράτα το παλιτό μου. Ελπίζω να μην έχει ουρά. → .....
  - Κάπου εδώ έχω το κινητό μου. Δεν το βρίσκω. → .....
  - Πάρε τον χυμό και σε λίγο θα ετοιμαστεί και το τoστ. → .....
  - Σαν πολύ δεν κράτησε το διάλειμμα; Δεν ακούω το κουδούνι! → .....
- 2** Να γράψετε πάλι τις προτάσεις της προηγούμενης άσκησης με τέτοιο τρόπο που να μην χρειάζονται κινήσεις ή εκφράσεις που να τις συνοδεύουν:
- .....
  - .....

- γ. ....
 δ. ....
 ε. ....

Σύνθεση ερευνητικών εργασιών

Με αφορμή την «Ομιλία στη Στοκχόλμη» του Γιώργου Σεφέρη, από το βιβλίο σας *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, σελ. 173, την οποία εκφώνησε ο Γιώργος Σεφέρης όταν δέχτηκε το Νόμπελ το 1963, να κάνετε μια ερευνητική εργασία για τα βραβεία Νόμπελ.

Λεξιλόγιο – Η επιλογή της λέξης

- 1** Να διαλέξετε από κάθε ομάδα λέξεων ποια ταιριάζει στο κενό κάθε πρότασης από τις τρεις που ακολουθούν κάθε φορά (μία λέξη περισσεύει):
- α.** σύσκεψη, συνέδριο, συνέλευση, συνεδρίαση
- Η ..... της Βουλής κράτησε όλη τη νύχτα.
  - Ο Διευθυντής της Εταιρείας κάλεσε τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου σε ..... για ένα σοβαρό θέμα.
  - Σε λίγες μέρες θα πραγματοποιηθεί στη χώρα μας ευρωπαϊκό ..... της καρδιολογίας.
- β.** ψήφισμα, κρίση, θέσπισμα, ετυμγορία
- Έχω εμπιστοσύνη στην ..... σου και θα ακολουθήσω ό,τι αποφασίσεις.
  - Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταδικάζει με ..... του τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
  - Το πενταμελές εφετείο αποσύρθηκε και θα ανακοινώσει την ..... του σε τρεις μέρες.
- γ.** βούληση, προαίρεση, θέληση, πρόθεση
- Με λίγη καλή ..... όλα τα λάθη διορθώνονται.
  - Η κυβέρνηση έχει την πολιτική ..... να προχωρήσει σε αλλαγές του εκλογικού συστήματος.

- iii. Πάντα στις συναλλαγές μου ενεργούσα με καλή .....
- δ. βολιδοσκοπηση, ανίχνευση, έρευνα, ψάξιμο
  - i. Περίμεναν να ξημερώσει η επόμενη μέρα για να αρχίσουν το .....
  - ii. Ο φίλος του δε διδάσκει στο Πολυτεχνείο, αλλά ασχολείται με την .....
  - iii. Η ..... του εδάφους της περιοχής γίνεται με ειδικά μηχανήματα.

2 Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες που να ταιριάζουν:

- α. Μπήκε στο σπίτι οργανισμένος και αμέσως τον ρώτησα τι έφταιγε.
- β. Η οικονομική του κατάσταση είναι πολύ άσκημη και του έχει προκαλέσει μεγάλη απεληπισία.
- γ. Κατάλαβα ότι κάτι παράξενο είχε συμβεί όταν είδα τα μάτια των παιδιών γεμάτα απορία.
- δ. Μην νομίζεις ότι είμαι αχάριστος, επειδή δε σου έδειξα την ευγνωμοσύνη μου.
- ε. Δεν πρέπει να είμαστε σκληροί με τα ζώα.
- στ. Οι τροχονόμοι σταμάτησαν ένα αυτοκίνητο και συνέλαβαν τον οδηγό του, γιατί είχε μαζί του ένα ψεύτικο δίπλωμα οδήγησης.
- ζ. Αυτός ο ζωγραφικός πίνακας μου αρέσει, γιατί έχει ζωηρά χρώματα.
- η. Οδηγούσε σε όλο το ταξίδι με την ίδια ταχύτητα.

3 ...οηοκλήρωσε την Οδύσσειά της, Τώρα ο Ρεχάγκελ είναι ο Θεός όλων των Ελλήνων, ...ο «Βασιλιάς Ότο» κατέκτησε τον ποδοσφαιρικό Όλυμπο, ...οι βασιλιάδες του ευρωπαϊκού ποδοσφαίρου...: Στα αποσπάσματα από το κείμενο «Όλος ο κόσμος παραμιλάει για την Εθνική» να εξετάσετε την επιλογή των λέξεων που έκαναν οι αρθρογράφοι στα παραπάνω αποσπάσματα. Να χρησιμοποιήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία σε δικές σας φράσεις.

4 Στο απόσπασμα από το κείμενο «Ομιλία στη Στοκχόλμη» του Γιώργου Σεφέρη, από το βιβλίο σας *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, σελ. 173,

να προσπαθήσετε να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμους τους:

«Χρωστώ την ευγνωμοσύνη μου στη Σουηδική Ακαδημία, που ένωσε αυτά τα πράγματα· που ένωσε πως οι γλώσσες, οι λεγόμενες περιορισμένες χρήσης, δεν πρέπει να καταντούν φράχτες, όπου πνίγεται ο παλμός της ανθρώπινης καρδιάς· που έγινε ένας Άρειος Πάγος ικανός να κρίνει με αλήθεια επίσημη την άδικη μοίρα της ζωής...».

- Μετά την αντικατάσταση που κάνατε, αλληλάζει το ύφος του κειμένου;

5 Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Β στήλης με τις σημασίες τους που βρίσκονται στην Α:

Α'	Β'
α. Με τη συμπεριφορά του δείχνει ότι περιφρονεί τους άλλους.	• 1. δουλοπρεπής
β. Βρίσκει πρακτικές και πρωτότυπες λύσεις στα προβλήματα.	• 2. ευθυνόφοβος
γ. Εκφράζει ειλικρινές, έντονο συναίσθημα αγάπης και φιλίας.	• 3. ξενομανής
δ. Βλέπει τα γεγονότα από την ευχάριστη πλευρά τους.	• 4. εφευρετικός
ε. Συμπεριφέρεται ως δούλος κυρίως σε όσους θεωρεί ανώτερους του.	• 5. υπερόπτης
στ. Η συμπεριφορά του χαρακτηρίζεται από προχειρότητα ή βιασύνη.	• 6. αισιόδοξος
ζ. Μιμείται ή θαυμάζει και προτιμά καθετί ξένο.	• 7. εγκάρδιος
η. Φοβάται ή διστάζει να αναλάβει ευθύνες.	• 8. επιπόλαιος

6 Να βρείτε για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις τρεις ομόρριζες:

φιλοξενία →	.....	γενναιοψυχία →	.....
	.....		.....
	.....		.....
αισιοδοξία →	.....	υπεροψία →	.....
	.....		.....
	.....		.....
μοιρολατρία →	.....	εντιμότητα →	.....
	.....		.....
	.....		.....

7 Να βρείτε ουσιαστικά που να σχηματίζουν με καθένα από τα δύο παρακάτω επίθετα ονοματικές φράσεις. Στη συνέχεια, να διαλέξετε δύο ονοματικές φράσεις από το καθένα και να φτιάξετε δικές σας φράσεις:

- ελληνικός, -ή, -ό → .....
  - .....
  - ρωμαίικος, -η/-ια, -ο → .....
  - .....
1. ....
  - .....
  2. ....
  - .....
  3. ....
  - .....
  4. ....
  - .....

Κριτήριο αξιολόγησης

ΚΕΙΜΕΝΟ [Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα]

Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα είναι ανάμεσα στα ωραιότερα έργα τέχνης που έχουν προέλθει από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Αποτελούνται από γλυπτά και ζωφόρους, που αρχικά ήταν τμήμα του Παρθενώνα. Τα αριστουργήματα αυτά δημιουργήθηκαν υπό την εποπτεία του Φειδία το 447 έως 432 π.Χ., στον οποίο ανέθεσε ο Περικλής να καταστήσει την Ακρόπολη ένα μεγάλο μνημείο για τη δόξα της Αθήνας.

Τα μάρμαρα αφαιρέθηκαν από τον Παρθενώνα το 1801 από το Λόρδο Έλγιν, ο οποίος ήταν ο τότε Βρετανός πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη και μανιώδης συλλέκτης αρχαιοτήτων. Στη διάρκεια λίγων ετών συγκέντρωσε 33 φορτία αρχαιοτήτων από τον Παρθενώνα κόβοντας τις ζωφόρους σε κομμάτια που να μπορούν να μεταφερθούν και αφαιρώντας γλυπτά που συχνά ήταν σκαλισμένα στο ίδιο το κτίριο. Μολονότι ο Έλγιν προόριζε τη συλλογή για την προσωπική του κατοικία, τελικά πούλησε τα αποκαλούμενα «Ελγίνεια μάρμαρα» στη Βρετανική κυβέρνηση το 1816. Τοποθετήθηκαν στη συνέχεια στο Βρετανικό Μουσείο όπου και παραμένουν από τότε.

Ήδη από την εποχή που ο Λόρδος Έλγιν αφαίρεσε τμήματα του Παρθενώνα, πολλοί χαρακτήρισαν τη συμπεριφορά του σαν μια πράξη βανδαλισμού η οποία αλλοίωσε το ναό για πάντα. Ο Έλγιν κατηγορήθηκε για ληηλασία ενός αρχαιολογικού χώρου, για δωροδοκία και εξαπάτηση των Τούρκων, οι οποίοι κατείχαν τότε την Ελλάδα, προκειμένου να αποκτήσει τα μάρμαρα. Μόλις οι Έλληνες απέκτησαν την ανεξαρτησία τους το 1832, άρχισαν να ζητούν την επιστροφή των τμημάτων που είχαν αφαιρεθεί από το σημαντικότερο εθνικό τους σύμβολο. Από το Λόρδο Βύρωνα και μετά, υπήρξαν πολλοί ένθερμοι υποστηρικτές της επιστροφής, τόσο Βρετανοί όσο και Έλληνες, οι οποίοι εκτίμησαν τη σημασία του Παρθενώνα, τόσο για τον ελληνικό όσο και για τον παγκόσμιο πολιτισμό. [...]

Σήμερα, υπάρχει μεγάλη υποστήριξη από την κοινή γνώμη στην Ελλάδα και στη Βρετανία για την επιστροφή των Μαρμάρων του Παρθενώνα στην Ελλάδα. Η επανέωση αυτών των θαυμάσιων γλυπτών με το αρχικό περιβάλλον τους θα ήταν μια εμπνευσμένη κίνηση, για την οποία υπάρχει τώρα μια νέα εκστρατεία – Παρθενών 2004. Έχει την υποστήριξη πολλών Βρετανών ηθοποιών συμπεριλαμβανομένων της Dame Judi Dench, Vanessa Redgrave, Janet Suzman, Joanna Lumley και του Sir Sean

Connery, οι οποίο επιθυμούν να αποδοθεί δικαιοσύνη και ειδικότερα να υπάρξει σχετική συμφωνία πριν από τους Ολυμπιακούς αγώνες των Αθηνών του 2004. Αυτή η νέα εκστρατεία επικεντρώνεται στη σημασία της συνεργασίας μεταξύ του Βρετανικού Μουσείου και της Ελλάδας και όχι στη λεπτομέρεια του σε ποιον ανήκουν τα γλυπτά. Το σημαντικό είναι, τα κομμάτια του Παρθενώνα που λείπουν να επιστραφούν και να πάρουν και πάλι τη θέση τους κάτω από το λαμπερό αττικό ουρανό, όπου και δημιουργήθηκαν πριν από 2.500 χρόνια.

[Υπουργείο Εξωτερικών, Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα, http://www.mfa.gr/greek/satelites/parthenon_marbles/]

1ο θέμα | Κατανόηση του κειμένου (6 μονάδες)

Με ποιον τρόπο τα Μάρμαρα του Παρθενώνα έφτασαν και βρίσκονται μέχρι σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο;

2ο θέμα | Δομή και γλώσσα του κειμένου (4 μονάδες)

Αποτελούνται από γλυπτά και ζωφόρους... για τη δόξα της Αθήνας: Να χωρίσετε το απόσπασμα σε προτάσεις, να τις χαρακτηρίσετε (κύριες ή δευτερεύουσες) και να επισημάνετε τον τρόπο σύνδεσής τους.

3ο θέμα | Δραστηριότητα παραγωγής λόγου (10 μονάδες)

Επισκέψτε έναν αρχαιολογικό χώρο ή Μουσείο της Ελλάδας. Ποιες σκέψεις σας γεννιούνται για το ιστορικό παρελθόν της χώρας μας; Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι πρέπει να ερχόμαστε σε άμεση επαφή με τέτοιους ιστορικούς τόπους;

Το βιβλίο αυτό αποτελεί απαραίτητο βοήθημα για τον μαθητή της Γ΄ Γυμνασίου καθώς ανταποκρίνεται στη σύγχρονη προσέγγιση της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος και στις νέες διδακτικές οδηγίες. Ακολουθεί τις ενότητες του σχολικού βιβλίου και καλύπτει πλήρως την ύλη του.

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου
- Αναλυτική παρουσίαση των στοιχείων της θεωρίας με εύστοχα παραδείγματα για την κατανόηση των γραμματικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων
- Λεξιλογικό πίνακα με λέξεις και φράσεις σχετικές με το θέμα της ενότητας
- Χρήσιμα πληροφοριακά στοιχεία με τη μορφή διαγράμματος καθώς και πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα για τη σωστή προετοιμασία του μαθητή στην Παραγωγή λόγου
- Πλούσιο υλικό (ιστοσελίδες, βιβλιογραφία, κείμενα) και οδηγίες για την επεξεργασία των θεμάτων της διαθεματικής εργασίας
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών
- Συμπληρωματικές ασκήσεις (γραμματικής, συντακτικού, λεξιλογίου κ.ά.) για την εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων
- Κριτήριο αξιολόγησης στην ύλη της ενότητας σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας και αξιολόγησης

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται πλήρεις απαντήσεις σε όλες τις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης.

Από τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ κυκλοφορεί:

ΕΚΘΕΣΕΙΣ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Παναγιώτης Εμμανουηλίδης, Έλλη Πετρίδου-Εμμανουηλίδου

ISBN:978-618-03-1018-4

9 786180 310184

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 81018